

Natura 2000 doelendocument

Samenvatting

Nieuwe paden, vitale natuur

Meer natuur, vitale natuur. Daar staat LNV voor.

De belangrijkste pijler is de ontwikkeling van een netwerk van aaneengesloten natuurgebieden door het hele land (de Ecologische Hoofdstructuur). LNV zet zich in voor behoud van de rijkdom aan planten- en diersoorten. Wanneer die wordt bedreigd, grijpt LNV in. Daarnaast financiert LNV natuurontwikkeling. Samen met natuurorganisaties wil het ministerie nieuwe paden inslaan, om het contact tussen mens en natuur te verbeteren. Natuur om te beschermen én om van te genieten.

Natura 2000 doelendocument

Samenvatting

Essentie

Inleiding

Dit document is een samenvatting van het Natura 2000 doelendocument. Het Natura 2000 doelendocument is een beleidsdocument van het ministerie van LNV. Het geeft voor de 162 Natura 2000 gebieden het kader voor de aanwijzingsbesluiten en geeft tevens sturing aan de vervolgens op te stellen Natura 2000 beheersplannen. Beide zijn belangrijke stappen bij de implementatie van het Europese Natura 2000 netwerk in Nederland. Uitgaande van de documenten die eerder zijn gehanteerd bij de selectie en de aanwijzing van de Natura 2000 gebieden, staat in het Natura 2000 doelendocument de systematiek voor de formulering van de Natura 2000 doelen, zowel op landelijk als op gebiedsniveau uiteengezet. Tevens geeft het Natura 2000 doelendocument de criteria voor de begrenzing van de Natura 2000 gebieden.

Voor de habitattypen, soorten en vogelsoorten waarvoor Nederland een Europese verantwoordelijkheid heeft, zijn ten behoeve van de formulering van de Natura 2000 doelen, de staat van instandhouding, het relatief belang in Europa en de belangrijkste opgaven voor Nederland bepaald. De resultaten daarvan worden kort in deze samenvatting weergegeven.

Alvorens in te gaan op de filosofie van het Natura 2000 doelendocument volgt eerst een korte toelichting op het Natura 2000 netwerk.

Wat is Natura 2000?

De Europese Unie heeft zich ten doel gesteld in 2010 de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen (Göteborg, 2003). Een belangrijk instrument hiervoor is de uitvoering van de gebiedsgerichte onderdelen van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. Dit betekent het realiseren van een netwerk van natuurgebieden van Europees belang: het Natura 2000 netwerk. Dit netwerk heeft als hoofddoelstelling het waarborgen van de biodiversiteit in Europa. In dit verband is de afspraak gemaakt dat de lidstaten van de Europese Unie alle maatregelen nemen die nodig zijn om een 'gunstige staat van instandhouding' van soorten en habitattypen van communautair belang te realiseren. Voor Nederland betreft dit 51

habitattypen, 36 soorten en 95 vogelsoorten. Bij de vormgeving en keuze van de maatregelen wordt rekening gehouden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied, alsmede met regionale en lokale bijzonderheden. Het is evident dat aan te nemen maatregelen in het kader van veiligheid een zwaar gewicht wordt toegekend.

Filosofie van het Natura 2000 doelendocument

De filosofie van het Natura 2000 doelendocument omvat drie elementen: duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Eén van de achterliggende gedachten hierbij is dat het ministerie van LNV er voor heeft gekozen om de doelen in omvang, ruimte en tijd te laten uitwerken in de Natura 2000 beheersplannen. Het argument

hiervoor is dat op het niveau van de Natura 2000 beheersplannen, in interactie met de betrokken gebruikers en beheerders van de gebieden, het best bepaald kan worden waar precies en met welke middelen, in welke omvang en met welk tempo de realisering van de doelen kan plaatsvinden. Om de samenhang tussen de bijdrage van de afzonderlijke gebieden en de bijdrage die het Nederlands Natura 2000 netwerk levert aan de Europese biodiversiteit te waarborgen is een aantal keuzes gemaakt op het niveau van het Natura 2000 doelendocument en de aanwijzingsbesluiten. Gezien de Europese verantwoordelijkheid wordt derhalve waar nodig duidelijkheid geboden en richting gegeven aan de verdere uitwerking in de Natura 2000 beheersplannen.

Duidelijkheid bieden

Hoofddoelstelling van het Natura 2000 netwerk is het waarborgen van de biodiversiteit in Europa. De soorten en habitattypen die onder deze verplichting vallen, moeten daarom op landelijk niveau in een 'gunstige staat van instandhouding' worden gehouden of gebracht. Nederland draagt met 162 gebieden bij aan het Natura 2000 netwerk, met een totale omvang van circa een miljoen hectare (waarvan tweederde open water).

Wat er nodig is voor de 'gunstige staat van instandhouding', is weergegeven in de Natura 2000 doelen. Deze doelen zijn zowel op landelijk niveau als specifiek voor alle gebieden geformuleerd. Het totaal van al deze doelen laat zien welke bijdrage Nederland zal leveren aan het Europese netwerk van Natura 2000 gebieden. Hierbij zijn zowel op landelijk als op gebiedsniveau keuzes gemaakt. Deze keuzes zijn gebaseerd op acht hoofdlijnen voor de formulering van de Natura 2000 doelen, die hieronder verkort worden weergegeven:

- 1 Maximaal aansluiten bij het nationale beleid, met name het realiseren van de Ecologische Hoofdstructuur.
- 2 Haalbare en betaalbare doelstellingen, die zo min mogelijk inspanningen en gevolgen voor burgers en economische sectoren met zich meebrengen.
- 3 Bestaande kwaliteit en omvang zowel landelijk als per gebied behouden en waar nodig verbeteren.
- 4 Een hogere inzet nastreven voor soorten en habitattypen waar Nederland relatief belangrijker voor is of die sterk onder druk staan.
- 5 Een minder hoge inzet nastreven waar verbetering redelijkerwijs niet te verwachten is.
- 6 Anticiperen op natuurlijke dynamiek en klimaatverandering, door doelstellingen robuust in de tijd te formuleren.
- 7 Doelen dienen sturend te zijn voor bescherming en het beheer van de gebieden, met ruimte voor lokale concretisering.
- 8 Bij het vaststellen van de doelen wordt uitgegaan van de bestaande budgetten voor beheer.

Op basis van deze hoofdlijnen is de bijdrage van Nederland aan het Natura 2000 netwerk bepaald.

8 hoofdlijnen voor formulering doelen:

1. maximaal aansluitend bij bestaand beleid
2. haalbaar en betaalbaar
3. behoud waarnodig verbeteren
4. hogere inzet bij groter relatief belang
5. doen wat redelijkerwijs van NL verwacht kan worden
6. anticiperend op natuurlijke dynamiek en klimaatverandering
7. sturend voor bescherming en beheer
8. passend binnen bestaande budgetten

Principes

1. strategisch lokaliseren
2. balans tussen 'richting geven' en 'ruimte laten'

Hierbij is een aantal keuzes gemaakt. Een aantal keuzes staat echter nog open. De resultaten daarvan staan in het Natura 2000 doelendocument. Voorbeelden van gemaakte keuzes zijn: voor het Haringvliet zijn de doelen passend bij de afspraken met betrekking tot de 'kier'. Voor heide en zandverstuivingen zijn extra inspanningen nodig in het kader van beheer. Voor de viseters, zoals fuut en dwergmeeuw, is vooralsnog geen herstelopgave geformuleerd op landelijk niveau. Eerst wordt onderzocht wat de mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit van het leefgebied (IJsselmeer en Markermeer & IJmeer) zijn. Voor de Oosterschelde zijn de doelen aangepast aan de jaarlijkse achteruitgang van de zandplaten. Gezien het grote belang van het gebied voor

schelpdiereters worden wel de mogelijkheden om de achteruitgang van de platen zoveel als mogelijk te remmen onderzocht.

De doelen moeten sturend zijn voor de bescherming en het beheer van de gebieden, maar tevens ruimte overlaten voor de concrete invulling op lokaal niveau. Bij het formuleren van de doelen op gebiedsniveau is daarom de balans tussen 'richting geven' en 'ruimte laten' een belangrijk uitgangspunt geweest. Op de volgende bladzijden wordt ingegaan op het principe van strategisch lokaliseren dat een belangrijke rol heeft gespeeld bij het toekennen van specifieke doelen aan concrete gebieden, in het bijzonder wat betreft de verbeteropgaven.

Richting geven

Zoals hierboven aangegeven worden de doelen in omvang, ruimte en tijd nader uitgewerkt in de Natura 2000 beheersplannen. Ten behoeve van deze nadere uitwerking wordt met behulp van kernopgaven, behoud- of verbeterdoel, 'sense of urgency' en zogenoemde 'ten gunste formuleringen', voorzover nodig, nader richting gegeven.

Met de kernopgaven wordt aangegeven wat de belangrijkste bijdragen van een concreet gebied zijn aan het Natura 2000 netwerk. De kernopgaven geven daarnaast een beeld van de belangrijkste knoppen waaraan gedraaid zou moeten worden om de bijdrage te kunnen blijven leveren of op termijn te gaan leveren. De kernopgaven vormen een belangrijk hulpmiddel bij de focus en de eventueel noodzakelijke prioritering binnen de Natura 2000 beheersplannen.

Er wordt richting gegeven, door aan te geven of het doel alleen is gericht op behoud van de bestaande situatie, of op verbetering van de situatie. Vanuit de Natura 2000 doelen op landelijk niveau en een beoordeling van de situatie in de concrete gebieden wordt aan gegeven of de bijdrage van een concreet gebied voldoende is (behouddoel) of dat het gebied op termijn een grotere bijdrage (verbeterdoel) voor de realisering van het doel op landelijk niveau moet gaan leveren. Bij de toekenning van een behoud- of verbeterdoel aan concrete gebieden is gebruik gemaakt van het principe van strategisch lokaliseren. Zie tekstkader op de volgende pagina.

Met 'sense of urgency' wordt richting gegeven aan het tempo van realisering van de doelen (en aan de inzet van noodzakelijke maatregelen). Gezien de huidige staat van instandhouding op landelijk niveau en gezien de situatie in de concrete gebieden is aan een aantal kernopgaven deze 'sense of urgency' toegekend. Van 'sense of urgency' is sprake wanneer binnen nu en 10 jaar mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat. Een 'sense of urgency' kan een probleem met de watercondities of met het terreinbeheer betreffen.

In een beperkt aantal situaties is gewerkt met zogenoemde 'ten gunste' formuleringen. Dit betekent

Richting geven met

- Kernopgaven**
 - Belangrijkste bijdrage gebied
- Behoud- of verbeterdoel**
 - Doel bereikt of nog te bereiken
- Sense of urgency**
 - Beheer en/of watercondities
 - Binnen 10 jaar condities op orde brengen
- Ten gunste formulering**
 - In doel opgenomen dat achteruitgang mag ten gunste van ander doel

Richting geven aan

- Aanwijzingsbesluiten**
 - Behoud- of verbeterdoel
 - Ten gunste formulering
- Beheersplannen**
 - Kernopgaven:
 - >> focus en prioritering
 - Sense of urgency:
 - >> tempo realisering condities

dat voor een bepaalde soort of habitatype enige afname is toegestaan, ten gunste van een andere soort of habitatype. Deze laatste staat in een dergelijk geval sterk onder druk, het doel is deze uit te breiden in leefgebied of oppervlak. Als binnen een concreet gebied onvoldoende ruimte is om beide doelen naast elkaar te realiseren, wordt de keuze gemaakt in de aanwijzingsbesluiten. Zo is bijvoorbeeld voor een aantal ganzensoorten aangegeven dat de omvang van het foerageergebied enigszins mag afnemen ten gunste van bijvoorbeeld vochtige alluviale bossen of stroomdalgraslanden. De 'ten gunste' formulering is zo terughoudend als mogelijk toegepast. Dit betekent dat voor de andere doelen bij de verdere uitwerking van de doelen in de beheersplannen voldoende ruimte in de gebieden is om de doelen in omvang, ruimte en tijd nader uit te werken.

Voor een aantal habitatypen en soorten dragen de 'voorkomens' buiten de Natura 2000 gebieden bij aan de realisering van het landelijk doel. Voor een beperkt aantal habitatypen en soorten is er voor gekozen om zogenoemde complementaire doelen te formuleren. Dit betekent bijvoorbeeld dat voor blauwgraslanden een doel is geformuleerd in een Vogelrichtlijngebied. Het betreft habitatypen en soorten waarvoor Nederland een bijzondere verantwoordelijkheid heeft en die onder druk staan. Eén van de redenen is om de opgave te focussen op de Natura 2000 gebieden. Tevens zijn in een beperkt aantal situaties doelen geformuleerd voor de ontwikkeling van nog niet aanwezige waarden. Bijvoorbeeld voor actieve hoogvenen.

Ruimte laten

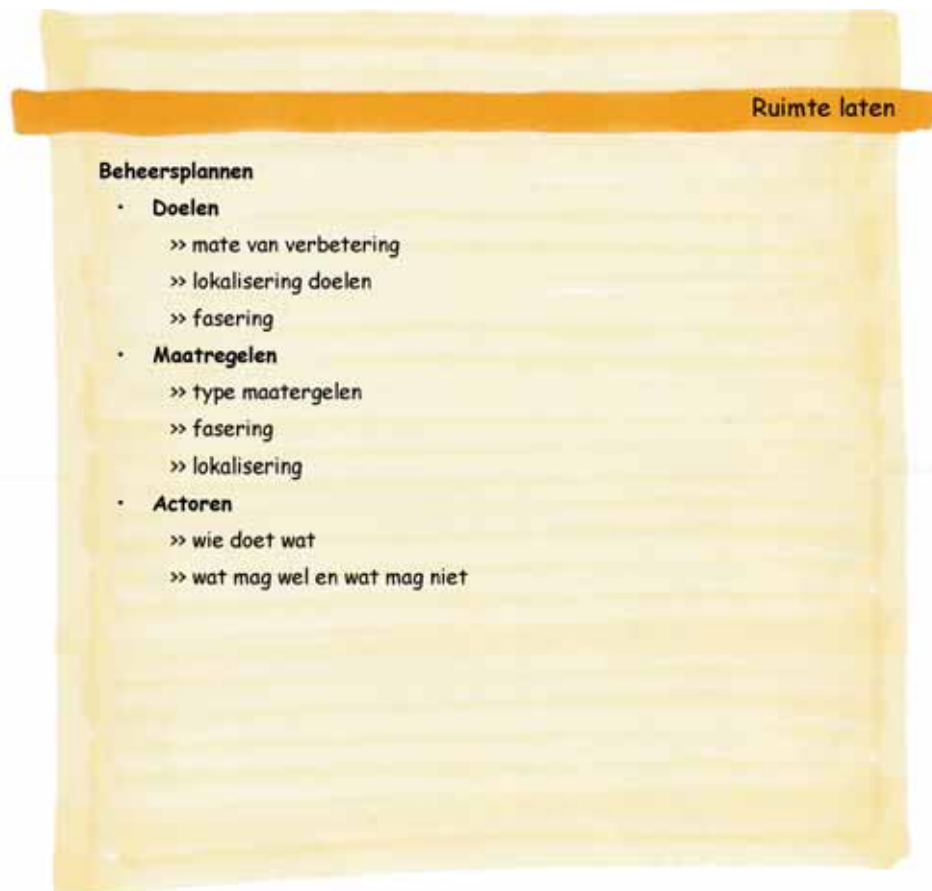
Belangrijk onderdeel van de filosofie van het Natura 2000 doelendocument is dat de doelen in omvang, ruimte en tijd nader uitgewerkt worden in de Natura 2000 beheersplannen.

In deze beheersplannen is ruimte om aan te geven waar precies en met welk tempo maatregelen genomen worden om doelen te bereiken. Uitgangspunt is en blijft dat de condities voor de habitattypen en soorten niet mogen verslechteren. Dit betekent ook dat in de Natura 2000 beheersplannen aangegeven wordt in welk tempo een behoud- of verbeterdoel gerealiseerd gaat worden.

De mate van ruimte voor deze nadere invulling, is afhankelijk van de aard van het habitatype of de soort. Als deze zeer specifieke eisen stelt aan de omgeving, of moeilijk vervangbaar of verplaatsbaar is, zal er minder ruimte zijn. Daar staat tegenover dat in situaties met veel natuurlijke dynamiek, het systeem zelf 'bepaalt' waar in een bepaalde periode bijvoorbeeld vochtige duinvalleien of witte duinen voorkomen. Dit kan ook consequenties hebben voor de aard en de intensiteit van maatregelen. Zo zijn er situaties denkbaar dat als consequentie van een 'verbeterdoel' 'geen ingrepen' een relevante maatregel is.

Met de benaderingswijze van 'ruimte laten' wordt tevens ruimte geboden om bijvoorbeeld bij voortschrijdend inzicht en nieuwe kennis, het realiseringstempo of de aard van de maatregelen aan te passen.

In de Natura 2000 beheersplannen kan, in interactie met betrokkenen en terreinbeheerders, worden bepaald welke maatregelen worden genomen voor de realisering van de doelen. In het beheersplan kan, in samenhang met de lokaliseren van de doelen, tevens worden gezien waar deze maatregelen het beste gelokaliseerd worden. Bij het bepalen van de maatregelen en de lokalisering van met name de verbeterdoelen in de Natura 2000 beheersplannen kan het principe van strategisch lokaliseren ook worden toegepast. Het principe van strategisch lokaliseren is in eerste instantie gehanteerd bij de toedeling van behoud- of verbeterdoel aan concrete gebieden.

Strategisch lokaliseren

Bij de formulering van de doelen op gebiedsniveau is gelet op de huidige kwaliteit én de mogelijkheden om op termijn een duurzame situatie te behouden of te verkrijgen. Behouddoelen zijn bijvoorbeeld toegekend als het leefgebied voor een soort al op orde is. Of als het verder verbeteren van de ecologische vereisten niet mogelijk is of dat de inspanning niet opweegt tegen de extra bijdrage die het gebied daarmee zou kunnen leveren aan de realisering van het Natura 2000 doel op landelijk niveau. De keuzes zijn gebaseerd op de analyses en de gebiedsinformatie. Zo geeft de rapportage van KIWA & EGG voor de habitattypen in concrete gebieden informatie over kansen en knelpunten. Informatie over

knelpunten en mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen. Verbeterdoelen zijn toegekend als bijvoorbeeld het leefgebied nog niet op orde is, maar de noodzakelijke maatregelen al genomen zijn of gepland zijn. Verbeterdoelen zijn ook toegekend als op basis van bestaand beleid, bijvoorbeeld anti-verdrogingsbeleid, concrete maatregelen gepland zullen gaan worden. De essentie van strategisch lokaliseren is dat verbeterdoelen vooral aan die gebieden worden toegedeeld waar met zo gering mogelijke inspanning het grootste rendement (bijdrage aan de realisering van Natura 2000 doel op landelijk niveau) bereikt kan worden.

Doel op gebiedsniveau:
(aanwijzingsbesluiten)
verbeter- of behoudopgave

richting geven

Doel uitgewerkt in omvang, ruimte en tijd:
(beheersplannen)

Natura 2000 doelendocument
- kernopgave
- sense of urgency
- ten gunste formulering

Proces en rol van het document

Proces

Het Natura 2000 doelendocument is in concept voorbereid in de periode november 2004 tot oktober 2005 op basis van consultatie van deskundigen en beheerders van terreinen, beschikbare gegevens en expert judgment. Vanaf december 2005 is op basis van deze conceptversie overlegd met provincies en andere overheden en zijn maatschappelijke organisaties, economische sectoren en andere belanghebbenden geconsulteerd. Parallel hieraan is door KIWA & EGG een quick scan uitgevoerd (De knelpunten en kansanalyse Natura 2000 gebieden) en is tevens een globale kostenraming door het LEI uitgevoerd. De reacties en de globale kostenraming zijn mede input geweest voor het definitieve Natura 2000 doelendocument en de doelen zoals opgenomen in de ontwerp-aanwijzingsbesluiten.

De publicatie van de eerste tranche van ontwerpbesluiten zal begin 2007 plaatsvinden. De publicatie van de overige aanwijzingsbesluiten is voorzien in de loop van 2007. Op basis van de zienswijzen die worden ingediend op de ontwerp-aanwijzingsbesluiten en de beschouwingen van de provincies, zal de minister van LNV de definitieve besluiten vaststellen en publiceren. Hiertegen bestaat voor belanghebbenden en organisaties die eerder een zienswijze hebben ingediend de mogelijkheid om beroep aan te tekenen. De opstelling en vaststelling van de Natura 2000 beheersplannen is een belangrijke volgende stap. De bevoegde gezagen (provincies, Defensie, V&W, LNV) treffen op dit moment voorbereidingen voor het proces voor de opstelling van de beheersplannen en de interactie met betrokkenen en belanghebbenden.

Rol van het document

Het Natura 2000 doelendocument geeft een toelichting op de instandhoudingsdoelen voor de 162 Natura 2000 gebieden en de bij het opstellen van deze doelen gebruikte systematiek. Het vormt het kader voor de aanwijzingsbesluiten en geeft tevens sturing aan de op te stellen Natura 2000 beheersplannen.

Het Natura 2000 doelendocument is vooral

bestemd voor de partijen die verantwoordelijk zijn voor het opstellen van de beheersplannen en voor de partijen die betrokken of belanghebbend zijn bij de aanwijzingsbesluiten voor de Natura 2000 gebieden. Dit laat onverlet dat het document, in samenhang met de aanwijzingsbesluiten, ook een rol kan spelen bij concrete vergunningverlening.

Relatie tot beheersplannen

Op de rol van het Natura 2000 doelendocument in relatie tot de Natura 2000 beheersplannen is al in gegaan in het vorige hoofdstuk, waar is gesproken over de balans tussen 'richting geven' en 'ruimte laten'. De daarvoor van belang zijnde kernopgaven en aanduidingen van de 'sense of urgency' zijn opgenomen in hoofdstuk 5 van het document. Tevens is in dit document aangegeven of sprake is van een wateropgave. De onderdelen behoud- of verbeterdoel en de 'ten gunste formuleringen' staan in de (ontwerp) aanwijzingsbesluiten.

In de Handreiking beheersplannen (ministerie van LNV) zal de relatie van het Natura 2000 doelendocument en de op te stellen beheersplannen nader worden uitgewerkt.

Relatie tot aanwijzingsbesluiten en doelen

Met betrekking tot de kaders voor de formulering van de doelen en de aanwijzingsbesluiten moet worden opgemerkt dat het Natura 2000 doelendocument niet los kan worden gezien van de eerdere documenten die zijn opgesteld ten behoeve van de selectie en aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden in 2000 én de documenten die zijn opgesteld ten behoeve van de selectie en aanmelding van de Habitatrichtlijngebieden (2003-2004). De in daarvoor opgestelde documenten, zoals de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000), het Verantwoordingsdocument (2003) en het Lijstdocument (2004), gehanteerde methodiek voor de selectie en aanwijzing c.q. aanmelding van gebieden is ongewijzigd. Wel is het zo dat in het Natura 2000 document wordt aangegeven onder welke voorwaarden en op welke wijze instandhoudingsdoelstellingen op gebiedsniveau geformuleerd worden.

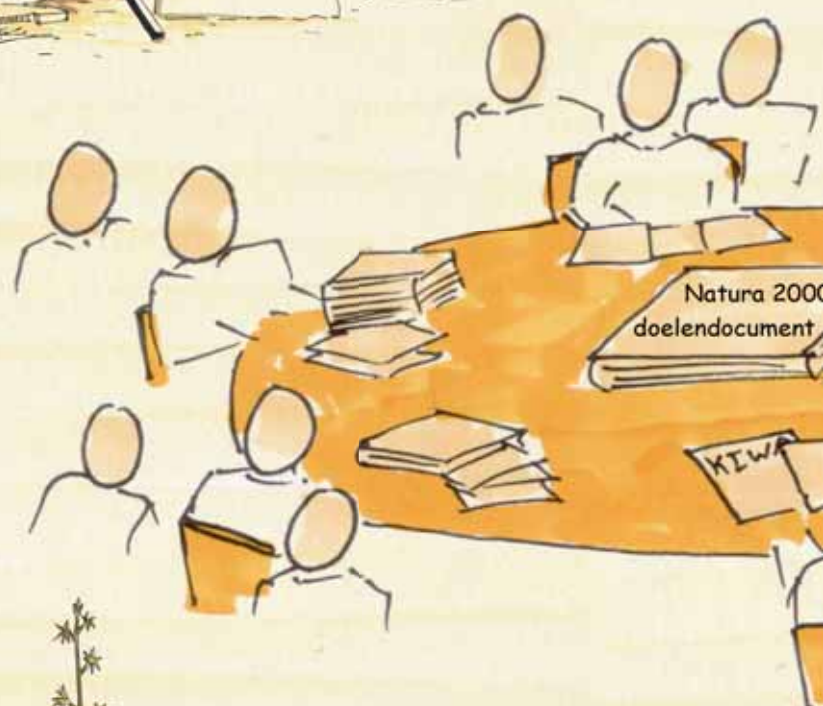
In principe worden instandhoudingsdoelen geformuleerd voor habitattypen en soorten die zijn opgenomen in de Natura 2000 databases zoals die in 2004 zijn toegestuurd aan de Europese Commissie. Ten gevolge van de uitbreiding van de EU tot 25 lidstaten is daar Nederland nog de soort platte schijfhoren aan toegevoegd. Met betrekking tot de vogels is op basis van een uitspraak van de Raad van State de dwerggans hieraan toegevoegd.

Op basis van nieuwe informatie over voorkomen van habitattypen en soorten, de huidige inschatting of een gebied een relevante bijdrage voor een soort of habitatype levert of kan gaan leveren, zijn instandhoudingsdoelen voor concrete gebieden geformuleerd. Dit kan betekenen dat voor een vogelsoort waarvoor in een eerder aanwijzingsbesluit een instandhoudingsdoel is geformuleerd, thans geconcludeerd wordt (op basis van de in 2000 toegepaste criteria) dat niet langer een doel wordt geformuleerd. Andersom kan deze situatie zich ook voordoen. Dit betekent dat de criteria zijn toegepast met de data van de periode 1999-2003 (SOVON & CBS-rapport, 2005). Voor habitattypen en soorten is dezelfde analyse toegepast. Voor habitattypen komt daarbij dat de habitattypen waarvoor Nederland een verantwoordelijkheid heeft nader geïnterpreteerd zijn. Dit, in combinatie met de beoordeling van de staat van instandhouding, heeft erin geresulteerd dat wijzigingen in de Natura 2000 databases worden voorgesteld. In de Natura 2000 gebiedendocumenten wordt voor elk gebied aangegeven of en waarom wijzigingen in de Natura 2000 database worden doorgevoerd.

Voor de formulering van de Natura 2000 doelen op gebiedsniveau zijn een aantal standaardformuleringen gebruikt (zie tekstkader op pagina 12). Doelen zijn bijvoorbeeld geformuleerd in termen van behoud oppervlakte en behoud kwaliteit (voor de habitattypen) of uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van tenminste xx paren. In de Leeswijzer bij de Natura 2000 gebiedendocumenten is een overzicht van deze formuleringen opgenomen en is, waar

Proces

- Overleg
- Consultatie rondes
- Draagvlakontwikkeling
- Kennisdeling
- Expert meetings

Documenten

- Lijstdocument
- Verantwoordingsdocument
- Gebiedendocument
- Nota van Antwoord Vogelrichtlijn

Data

- SOVON database
- Vegetatiedatabank + Vegetatiekarteringen
- Data soorten
- Overige data

Kansen en risico analyse

- Bijeenkomsten met deskundigen en beheerders
- Quickscan KIWA
- Milieu en Natuur Planbureau
- Informatie plannen en projecten
- Kostenanalyse LEI

Voorbeelden doelen op gebiedsniveau

nodig, aangegeven hoe de toelichtingen bij de doelen gelezen moeten worden. Daarbij is tevens aangegeven in welke situaties gebruik gemaakt wordt van bepaalde formuleringen.

Relatie tot begrenzing van de Natura 2000 gebieden

De begrenzing van de oorspronkelijke Vogel- en Habitatrictlijngebieden is gebaseerd op verschillende (deels overlappende) uitgangspunten. Omwille van de eenduidigheid en duidelijkheid worden (deels) overlappende Vogel- en Habitatrictlijngebieden samengevoegd en nader begrensd. Hierbij wordt gestreefd naar een zo eenduidig mogelijke begrenzing. In het Natura 2000 doelendocument zijn de hoofdlijnen voor aanpassing van de begrenzing van de Natura 2000 gebieden opgenomen. Tevens wordt in het document aangegeven hoe met exclavering wordt omgegaan. Waar mogelijk wordt op kaart geëxclaveerd, waar niet mogelijk wordt met een tekstuele exclaveringstekst in de nota van toelichting bij de aanwijzingsbesluiten gewerkt.

Evaluatiemomenten

Het Natura 2000 doelendocument is gebaseerd op de best beschikbare informatie van dit moment. Vanwege een aantal onzekerheden over te verwachten ontwikkelingen, zoals natuurlijke dynamiek en klimaatveranderingen, is voor het jaar 2015 voorzien in een evaluatie. Indien noodzakelijk zal daarna tot wijziging van doelen en aanwijzingsbesluiten worden overgegaan. In 2015 is tevens een evaluatie van de Kaderrichtlijn Water voorzien, die mede van invloed kan zijn op de Natura 2000 doelen.

Ook kunnen doelen worden herijkt en zonodig bijgesteld bij het aanwijzen van gebieden in een volgende tranche en bij opstelling van de beheersplannen.

Algemene doelen

Behoud van de bijdrage van het Natura 2000 gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.

Behoud van de bijdrage van het Natura 2000 gebied aan de ecologische samenhang van het Natura 2000 netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.

Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitats en soorten.

Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Habitattypen

***H91E0 Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)**

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen (subtype C).

Toelichting Het habitatype vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen (subtype C) komt op veel locaties op de Veluwe voor, maar in de meeste gevallen slechts over een geringe oppervlakte en met matige kwaliteit. Langs de natuurlijke beken (Hierdense beek) en op de overgang naar het IJsseldal (Middachten) liggen grotere en kwalitatief betere voorbeelden. Voor duurzaam behoud van de levensgemeenschap binnen het gebied, is het van belang dat oppervlakte en kwaliteit toenemen.

Soorten

H1614 Kruidend moerasscherm

Doel Behoud omvang en kwaliteit biotoop voor uitbreiding populatie.

Toelichting Het betreft hier momenteel een van de relatief grotere vindplaatsen van het kruidend moerasscherm in ons land. Door natuurontwikkeling is het biotoop van de soort fors uitgebreid, de soort heeft zich ook al gevestigd in dit nieuwe gebied. Uitbreiding van de populatie kruidend moerasscherm is noodzakelijk om de soort duurzaam in het gebied te kunnen behouden.

Broedvogels

A295 Rietzanger

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 220 paren.

Toelichting De rietlanden in de Grootte Wielen herbergen één van de sleutelpopulaties van de rietzanger in het Friese merengebied. In de periode 1993-97 werden jaarlijks 100 - 125 paren vastgesteld. Voor de periode 1999-2003 wordt het gemiddeld aantal paren geschat op 220. Gezien de landelijke gunstige staat van instandhouding met betrekking tot de populatie omvang, is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

Niet-broedvogels

A056 Slobeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 100 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen slobeenden zijn van internationale betekenis. Het gebied heeft o.a. een functie als foerageergebied. De data zijn nog niet geschikt voor een trendanalyse. Handhaving van de huidige situatie is voldoende want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

Kaders voor formulering doelen op gebiedsniveau staan opgenomen in het Natura 2000 doelendocument. Leeswijzer bij de Natura 2000 gebiedendocumenten gaat in op verschillende standaardformuleringen en geeft daar een nadere toelichting op.

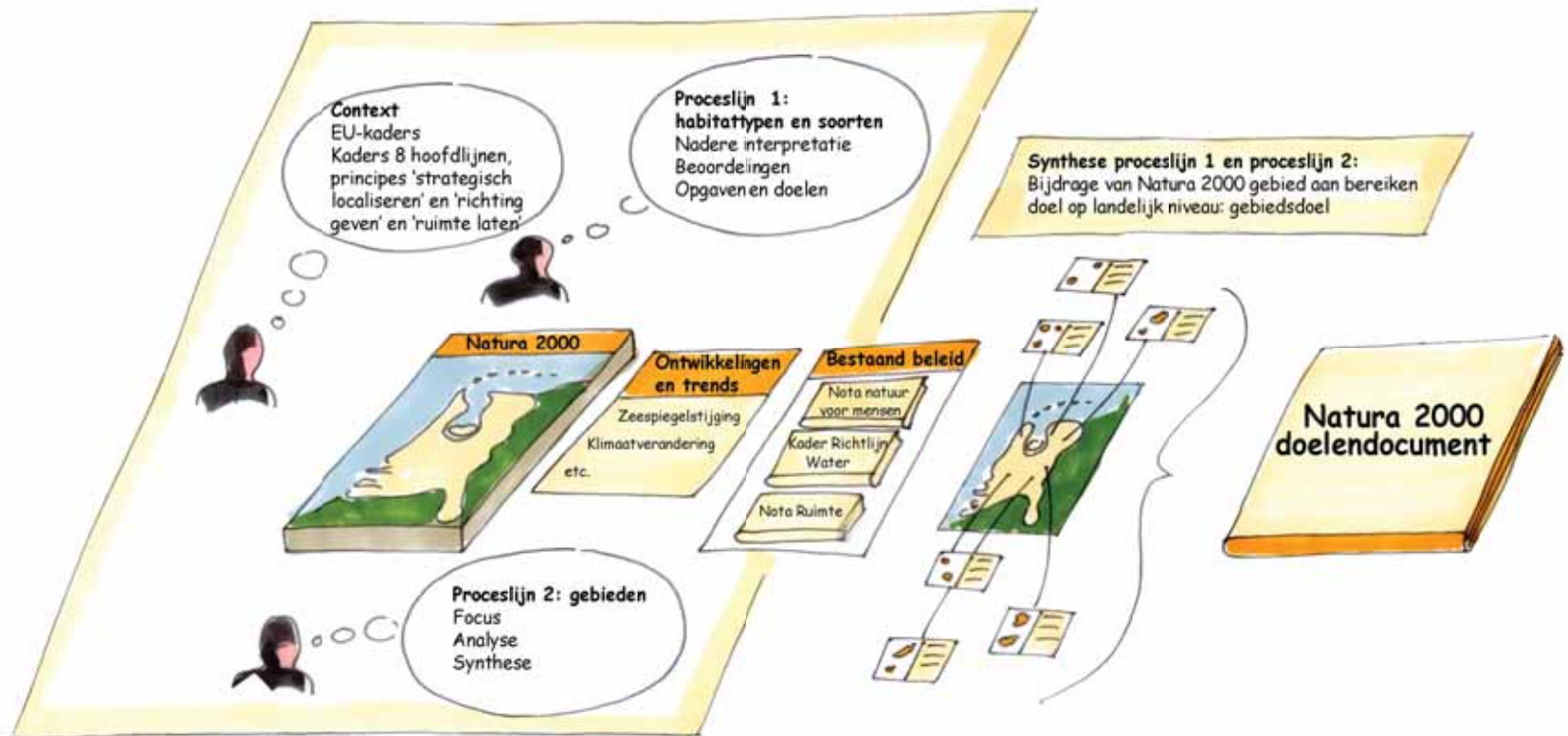
Aanpak

Hiervoor is ingegaan op de rol en het proces van het Natura 2000 doelendocument. Dit hoofdstuk gaat in op de gevolgde aanpak bij de formulering van de Natura 2000 doelen op landelijk niveau en op gebiedsniveau.

Er is vanuit twee proceslijnen gewerkt. De eerste proceslijn is gericht op de habitattypen en soorten, deze lijn leidt tot de doelen op landelijk niveau en leidt tevens tot een beeld van het relatief belang en de staat van instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor Nederland een verantwoordelijkheid heeft.

De tweede proceslijn leidt tot doelen op gebiedsniveau. De ten behoeve van deze tweede proceslijn uitgevoerde analyses hebben belangrijke input geleverd ten behoeve van de toedeling van doelen aan concrete gebieden.

In beide proceslijnen is op basis van een aantal stappen toegewerkt naar de formulering van de Natura 2000 doelen. Deze stappen worden hieronder toegelicht. In het volgende hoofdstuk worden de belangrijkste resultaten gepresenteerd.

Proceslijn 1 Habitattypen en soorten

Nadere interpretatie

Stap 1: Definiëring van habitattypen en soorten

Concreet product van stap 1 zijn de Natura 2000 profielen (Natura 2000 profielendocument). Hierin is omschreven welke vegetatietypen onder een bepaald habitatype vallen. Ook zijn enkele definities ten opzichte van een eerdere versie aangepast zodat er een betere afstemming is met de definiëring in de buurlanden en de in Europees verband gehanteerde interpretatie. Verder bestaan de profielen uit de volgende elementen: kenschets (beschrijving, relatief belang), kwaliteit (kenmerken van goede structuur & functie), ecologische vereisten, bijdrage van gebieden, beoordeling landelijke staat van instandhouding (inclusief de definitie van gunstige staat van instandhouding).

Beoordelingen

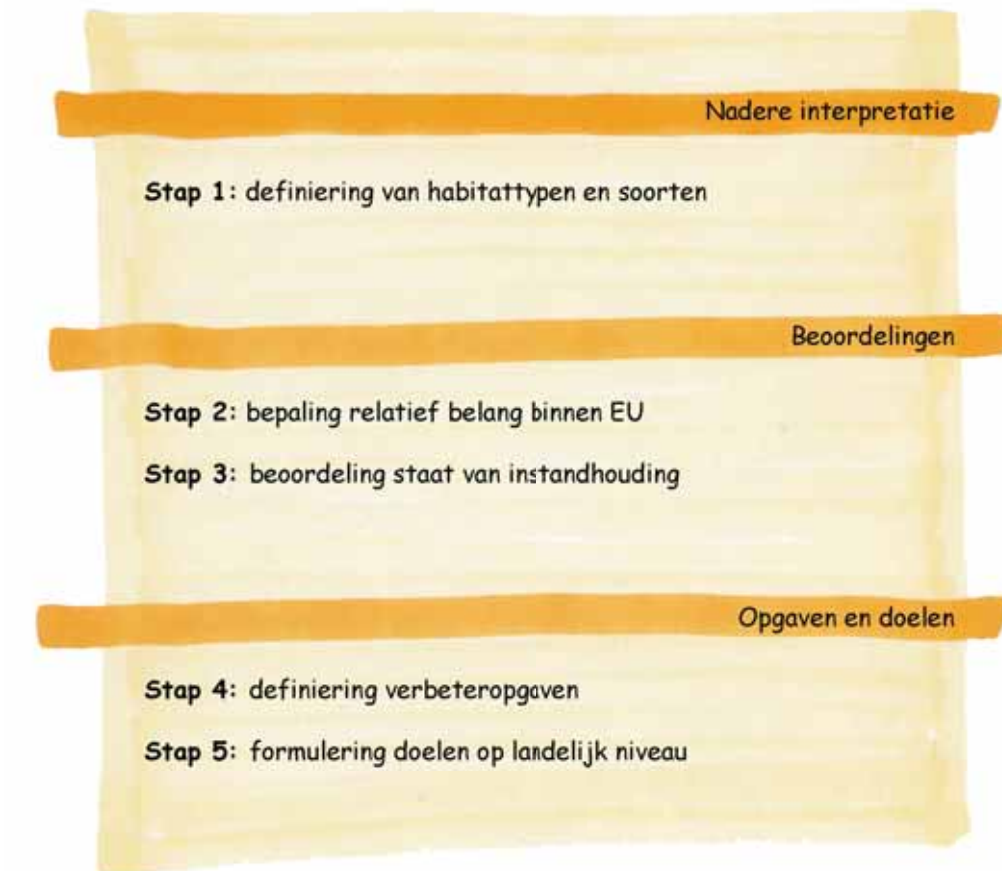
Stap 2: Bepaling relatief belang binnen EU

De mate waarin Nederland voor een bepaald habitatype of een bepaalde soort een bijdrage kan leveren aan de gunstige instandhouding op Europees niveau, wordt bepaald door:

- de ligging van Nederland binnen het verspreidingsgebied;
- de mate van voorkomen in Nederland;
- het Nederlandse aandeel in de totale Europese oppervlakte (bij habitatype);
- het Nederlandse aandeel in de Europese populatie of de biogeografische populatie (bij soorten);
- bijdrage aan de ecologische variatie (dit is het geval wanneer een habitatype in Nederland duidelijk rijker is aan soorten, of duidelijk anders dan elders in Europa).

Stap 3: Beoordeling staat van instandhouding

Bij de beoordeling van de staat van instandhouding van de habitattypen en soorten is aangesloten bij de 'stoplichtenbenadering' zoals die in EU-verband is ontwikkeld. Gunstig is groen, matig ongunstig is oranje en zeer ongunstig is rood. Bij de habitattypen is gekeken naar de aspecten verspreiding, oppervlakte, kwaliteit en toekomstperspectief. Voor de soorten is gekeken naar verspreiding, populatieomvang, leefgebied

en toekomstperspectief. De beoordeling is gebaseerd op inventarisatie- en monitoringsgegevens en op 'best expert judgment'. Een groot aantal deskundigen en beheerders van gebieden heeft hieraan meegewerkt.

Opgaven en doelen

Stap 4: Definiëring verbeteropgaven

Voor alle habitattypen en soorten zijn verbeteropgaven geformuleerd, op basis van het relatieve belang en de staat van instandhouding. Deze opgaven zijn vervolgens naast de inschatting van een 'gunstige staat van instandhouding' op landelijk niveau gelegd. Daarna zijn de belangrijkste verbeteropgaven op landelijk niveau bij elkaar gebracht. Ze zijn vooral geformuleerd voor habitattypen en soorten waar Nederland relatief belangrijk voor is en waarvoor de staat van instandhouding matig ongunstig of zeer ongun-

stig is. De opgaven hebben betrekking op beter beheer of het verbeteren van de ecologische vereisten en kunnen zowel individuele habitattypen of soorten als samenhangende landschappen of systemen betreffen.

Stap 5: Formulering doelen op landelijk niveau

Bij een ongunstige staat van instandhouding zijn de doelen in principe in termen van verbetering van de kwaliteit of uitbreiding oppervlakte of de verspreiding geformuleerd. In het geval dat een herstelopgave niet realistisch werd geacht, is een uitzondering gemaakt. Bij een gunstige staat van instandhouding zijn de doelen in principe in termen van behoud geformuleerd. Ten behoeve van geografische spreiding, ecologische variatie en/of risicospreiding kan (voor concrete gebieden) een verbeteropgave zijn geformuleerd.

Proceslijn 2 Gebieden

Focus

Stap 1: Toedeling gebieden aan Natura 2000 landschap

Om een overzichtelijke indeling te maken, zijn acht Natura 2000 landschappen onderscheiden en zijn individuele Natura 2000 gebieden hieraan toebedeeld.

Stap 2: Formulering kernopgaven

Voor de acht Natura 2000 landschappen zijn kernopgaven geformuleerd. Basis hiervoor is de informatie uit proceslijn 1 over de habitattypen en soorten, aangevuld met de voor het landschap specifieke processen en daarmee ook specifieke sturingsmogelijkheden. De kernopgaven hebben vooral betrekking op habitattypen en soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven stellen prioriteiten (ook ten behoeve van de beheersplannen) en maken de overeenkomsten en verschillen tussen de gebieden duidelijk.

Stap 3: Toedeling kernopgaven aan gebieden

De kernopgaven zijn vervolgens toegeedeeld aan alle Natura 2000 gebieden. Hierdoor wordt ook duidelijk welke gebieden de relatief grootste bijdrage leveren aan het realiseren van de landelijke doelen. Aan elk gebied zijn in principe vier kernopgaven toegeedeeld, aan grotere of gevarieerdere gebieden soms meer. Er is rekening gehouden met een goede geografische spreiding binnen de landschappen en over Nederland. De toedeling heeft zorgvuldig plaatsgevonden op basis van de informatie uit proceslijn 1, deskundigenbijeenkomsten en op basis van de analyse van de haalbaarheid (zie stap 4 en 5).

Analyse

Stap 4: Inschatting haalbaarheid

Per gebied en per kernopgave is de huidige situatie en de 'zwaarte van de opgave' in kaart gebracht. Met de stoplichtbenadering is de haalbaarheid aangegeven. Groen betekent dat de gewenste situatie al is bereikt of met reeds geplande maatregelen wordt bereikt. Oranje betekent deels haalbaar met bestaand beleid. Rood betekent dat de gewenste situatie niet

bereikbaar is met bestaand beleid. Een 'sense of urgency' is toegekend als binnen nu en 10 jaar mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat.

Stap 5: Inschatting zwaarte opgave

De 'zwaarte van de opgave' geeft in termen van tijd, geld, schaal en maatschappelijk draagvlak aan hoe groot de afstand is tussen de huidige situatie en de gewenste situatie. Ook dit is in groen, oranje en rood aangegeven. Deze analyse is mede gebaseerd op bijeenkomsten met deskundigen en beheerders, een quick scan door het KIWA & EGG gericht op de watercondities, en informatie van het Milieu- en Natuurplanbureau en SOVON. Daarnaast is voor de uiteindelijke formulering van de doelen op gebiedsniveau gebruik gemaakt van de globale kostenanalyse zoals opgesteld door het LEI.

Synthese

Stap 6: Formulering gebiedsdoelen

Op basis van de voorgaande stappen 'focus' en 'analyse' zijn de gebiedsdoelen geformuleerd in termen van behoud en/of verbetering. Voor habitattypen en soorten die vallen onder één van de kernopgaven gericht op verbetering zijn doorgaans doelen geformuleerd in termen van uitbreiding en/of verbetering. Op een gebied is een hoger doel neergelegd, als het gebied een grote potentie heeft voor bepaalde habitattypen of soorten en er relatief weinig inspanning vereist is om dat hogere doel te halen. Op een gebied met dezelfde potentie maar waar voor de realisering een grotere inspanning nodig is, is een lager doel neergelegd. Op deze wijze is rekening gehouden met de eerdergenoemde principes van 'maximaal aansluiten bij bestaand beleid' en 'haalbare en betaalbare doelstellingen'.

Andere documenten en gegevensbronnen

Beleidsdocument

Natura 2000 contourennotitie (2005)

Dit beleidsdocument geeft de kaders voor Natura 2000 doelen, besluiten en beheersplannen. Zo zijn in dit document de hoofdlijnen en de te hanteren principes voor de formulering van de Natura 2000 doelen opgenomen.

Documenten t.b.v. eerdere aanwijzingen en aanmelding

Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000)

Deze nota van antwoord is uitgebracht naar aanleiding van de zienswijzen die zijn ingediend tijdens de openbare voorbereidingsprocedure die is gevolgd voorafgaand aan de aanwijzing van 49 Vogelrichtlijngebieden in maart 2000. De nota bestaat uit drie delen: (1) Algemeen deel met de ingediende zienswijzen en antwoorden. Bijlage 1 geeft een uitvoerige toelichting op de selectiecriteria en begrenzungsmethodiek van de Vogelrichtlijngebieden zoals die sinds 2000 worden gehanteerd; (2) Gebiedsspecifieke zienswijzen en antwoorden en (3) Thematische vragenindex en lijst van indieners van zienswijzen.

Verantwoordingsdocument (2003)

Dit document behandelt de selectiemethodiek die is toegepast voor de aanmelding van de Habitatrichtlijngebieden in 2003.

Lijstdocument (2004)

Het Lijstdocument vermeldt afzonderlijk voor elk habitatype (bijlage I) en elke soort (bijlage II) welke Habitatrichtlijngebieden aan de selectiecriteria voldoen en geeft daarop een korte toelichting (in het Natura 2000 profielendocument is aangegeven hoe de bij de selectie gehanteerde verbonden zicht verhouden tot de subtypen zoals ze thans worden onderscheiden).

Gebiedendocument (2004)

Dit document behandelt de begrenzungsmethodiek, omvat de kaarten met begrenzung van de aangemelde Habitatrichtlijngebieden en geeft

een opsomming van habitattypen en soorten waarvoor elk gebied is aangemeld.

Reactiedocument (2004)

Het Reactiedocument bevat de nota van antwoord met betrekking tot de openbare voorbereidingsprocedure voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden, die begin 2003 heeft plaatsgevonden.

Aanwijzingsbesluiten

Ontwerp-aanwijzingsbesluiten (2006), inclusief nota's van toelichting en ontwerpkaarten

Deze documenten geven voor elk van de Natura 2000 gebieden aan voor welke soorten en/of habitattypen het betreffende gebied wordt aangewezen. Kaarten (schaal circa 1:25000) geven de begrenzung van de gebieden aan. De nota van toelichting geeft achtergrond over de aanwijzing op basis van de Vogel- en Habitatrichtlijn, een gebiedsbeschrijving, beschrijving begrenzung en toelichting bij de kaart en de instandhoudingsdoelen. (Zie ook Leeswijzer Natura 2000 gebiedendocumenten).

Aanwijzingsbesluiten beschermde en staatsnatuurmonumenten, die samenvallen met Natura 2000 gebieden (incl. nota's van toelichting)

De status van deze natuurmonumenten komt bij de aanwijzing als Vogel- of Habitatrichtlijngebied te vervallen. Deze documenten geven voor de natuurmonumenten onder meer aan waarom het betreffende gebied indertijd is aangewezen, een beschrijving van het gebied en daarin voorkomende te beschermen natuurwaarden, en een toelichting op de begrenzung. Kaarten geven de begrenzung aan. De besluiten inclusief nota van toelichting zijn als bijlage bij ontwerp-aanwijzingsbesluit van het betreffende Natura 2000 gebied opgenomen.

Aanwijzingsbesluiten Vogelrichtlijngebieden (incl. nota's van toelichting, kaarten en eventuele wijzigingsbesluiten)

De formele besluiten van de Minister van LNV waarmee de Vogelrichtlijngebieden indertijd zijn aangewezen. De nota van toelichting bij elk besluit

geeft een overzicht van vogelsoorten waarvoor het gebied is aangewezen. De besluiten van 2000 en later geven in beknopte vorm selectiecriteria en begrenzungsmethodiek (nader uitgewerkt in de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn, 2000).

Beslissingen genomen op bezwaren tegen de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied die tot wijziging van het oorspronkelijke besluit hebben geleid

Tegen de in het jaar 2000 aangewezen Vogelrichtlijngebieden bestond de mogelijkheid om bezwaar te maken. De bezwarenprocedures hebben in een aantal gevallen tot wijzigingen geleid.

Werkdocument voor aanwijzingsbesluiten

Natura 2000 gebiedendocumenten (2006)

De gebiedendocumenten bevatten voor elk gebied de volgende onderdelen: kenschets, gebiedsbeschrijving, wijziging begrenzung, habitattypen/-soorten, kernopgaven, instandhoudingsdoelen, wijzigingen in database (plus motivering) en synopsis (samenvatting doelen, met informatie over relatieve bijdrage en staat van instandhouding op landelijk niveau).

Leeswijzer Natura 2000 gebiedendocumenten (2006)

De leeswijzer geeft een korte toelichting op de verschillende onderdelen van de Natura 2000 gebiedendocumenten. Deze toelichting is ook van belang voor de (ontwerp) aanwijzingsbesluiten. Waar relevant is een relatie gelegd met andere documenten zoals het Natura 2000 doelendocument. Daarnaast is een verklarende woordenlijst opgenomen met betrekking tot begrippen gehanteerd in de Natura 2000 gebiedendocumenten en het Natura 2000 doelendocument.

Analyses

KIWA & EGG (2005/2006) Knelpunten- en kansen analyse Natura 2000 gebieden

In dit rapport wordt voor de habitattypen ingegaan op de kansen en knelpunten. De huidige en potentiële knelpunten worden in beeld gebracht, de mogelijke maatregelen om de knelpunten op te heffen en er wordt aangegeven welke knelpunten met voorrang opgelost zouden moeten worden.

LEI rapportage inzake kostenanalyse 2006

In deze rapportage wordt aangegeven welke kosten voor de realisering van de Natura 2000 doelen niet gedekt worden door bestaand beleid. Tevens wordt aangegeven welke baten voortkomen uit Natura 2000.

Achtergronddocument

Natura 2000 profielendocument (2006)

Het profielendocument geeft een gedetailleerde beschrijving van alle habitattypen en soorten waarvoor gebieden zijn of worden aangewezen (o.a. verspreiding, bijdrage gebieden, relatief belang, staat van instandhouding, bronnen). Dit document geeft een toelichting op de beoordeling van relatief belang en staat van instandhouding zoals opgenomen in het Natura 2000 doelendocument. Tevens is in dit document opgenomen de Nederlandse interpretatie van de habitattypen (en subtypen). Hiertoe is in het document een aantal overzichtstabellen opgenomen die de habitattypen o.a. vertalen naar de plantengemeenschappen zoals opgenomen in de Atlas van Plantengemeenschappen en in de SBB catalogus.

Gegevensbronnen

SOVON & CBS (2005) Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen

Dit document geeft informatie over aantallen en trends van alle vogelsoorten waarvoor Vogelrichtlijngebieden zijn of worden aangewezen. De aantallen zoals opgenomen in de instandhoudingsdoelen voor vogels zijn ontleend aan de cijfers in dit rapport.

Vegetatiedatabank Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer heeft sinds 1989 een monitorsysteem waarbij de vegetatie van belangrijke terreinen volgens een vaste methode wordt beschreven en in kaart gebracht. De gegevens zijn ontsloten in een database waarin vegetatiekaar-

ten en vegetatieopnamen zitten. Een belangrijk element van deze database is de vegetatietypologie (Catalogi bedrijfssturing 2003). De typologie volgt de vegetatie van Nederland, maar vult aan met niet beschreven gemeenschappen en is zo ontworpen dat zowel veranderingen in kwaliteit als in processen gevolgd kunnen worden.

SynBioSys

SynBioSys is de afkorting van 'syntaxonomisch biologisch systeem'. Hiermee wordt tot uitdrukking gebracht dat dit computerprogramma zich in beginsel richt op het niveau van de levensgemeenschap. Het programma ontsluit alle beschikbare informatie over plantengemeenschappen zoals soortensamenstelling, ecologie, successie, zonerings, verspreiding en natuurbeheer. Het fundament wordt gevormd door de Landelijke Vegetatie Databank (LVD), in beheer bij Alterra. In dit bestand zijn inmiddels zo'n 350.000 opnamen bijeengebracht, uit de periode 1930-2000. Deze opnamen zijn toe te delen aan een vegetatietype en zo in verband te brengen met habitattypen. Het systeem biedt de mogelijkheid de landelijke verspreiding van habitattypen te bepalen, geeft een indicatie van de belangrijkste gebieden en kan gebruikt worden om veranderingen vanaf 1930 te beschrijven.

*"Inhaalslag Verspreidingsonderzoek mollusken van de Europese habitatrichtlijn" Inventarisatieperiode 2004-2005. Nauwe korfslak *Vertigo angustior*. Stichting Anemoon, Hillegom*

Dit rapport (2006) beschrijft resultaten van verspreidingsonderzoek naar de nauwe korfslak in diverse Natura 2000 gebieden.

Bovenstaande rapporten, databases zijn voorbeelden van informatiebronnen. Belangrijke informatie is tevens geput uit de consultatie- en deskundigenbijeenkomsten. Opgemerkt zij dat in het Natura 2000 profielendocument per habitatype, soort of vogelsoort de belangrijkste informatiebronnen zijn opgenomen.

Documenten van Europese Commissie

Interpretation Manual of European Union Habitats - EUR25, adopted by the Habitats Committee on 4 October 1999 and consolidated with the new and amended habitat types for the 10 accession countries as adopted by the Habitats Committee on 14 March 2002

Dit betreft de officiële door het Habitat Comité vastgestelde interpretatie van alle habitattypen opgenomen in bijlage I van de Habitatrichtlijn (alleen in het Engels beschikbaar). In het Natura 2000 profielendocument is de Nederlandse interpretatie opgenomen.

Atlantic Region. Reference List of habitat types and species present in the region (Doc. Atl/B/fin. 5, July 2002)

Deze lijst, kortweg aangeduid als Referentielijst, omvat habitattypen en soorten waarvoor de Lidstaten gelegen in de Atlantische regio gebieden dienen aan te wijzen. Deze lijst vormde het uitgangspunt voor de selectie van Habitatrichtlijngebieden en de beoordeling daarvan door de Europese Commissie.

Atlantic Region. Conclusions on representativity within pSCL of habitat types and species. Seminar held at Den Haag, The Netherlands. June 2002 (Doc. Atl./C/ rev.2, July 2002)

Beoordeling van de Europese Commissie van de lijst door Nederland in 1998 aangemelde Habitatrichtlijngebieden. Op grond hiervan heeft Nederland de aanmelding in 2003 aanmerkelijk uitgebreid.

Beschikking van de Commissie 2004/813/EG van 7 december 2004 tot vaststelling, op grond van Richtlijn 92/43/EEG, van de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (Pb EG L 387)

Door de Europese Commissie ingevolge artikel 4 van de Habitatrichtlijn vastgestelde lijst van aangemelde Habitatrichtlijngebieden ("Gebieden van Communautair Belang") in de Atlantische regio die door de Lidstaten moeten worden aangewezen.

De meeste documenten staan op www.minlnv.nl/natuurwetgeving

Resultaten

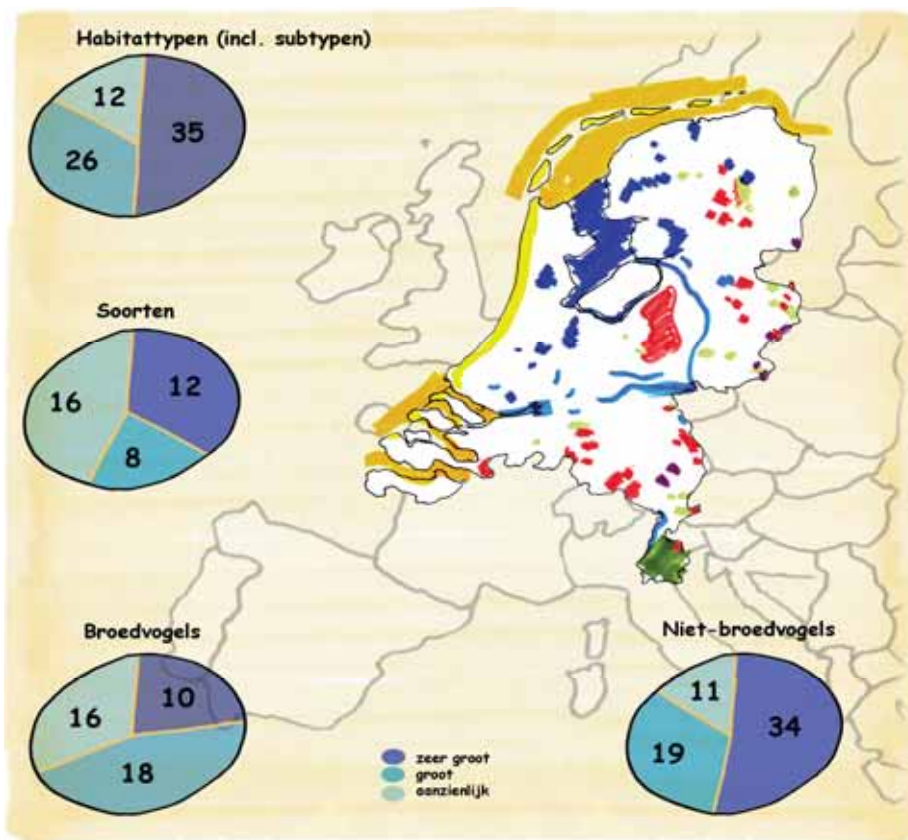
In dit hoofdstuk worden in woord en beeld de belangrijkste resultaten geschetst.

Relatief belang

Met het bepalen van het relatief belang van de Nederlandse natuur in Europees verband is een duidelijker beeld ontstaan van de mate van belang van Nederland voor habitattypen en de soorten waarvoor Nederland de verantwoordelijkheid om ze duurzaam te beschermen is aangegaan. Eén van de hoofdlijnen voor de formulering van de Natura 2000 doelen geeft aan dat een hogere inzet wordt nagestreefd voor soorten en habitattypen waar Nederland relatief belangrijker voor is en eveneens voor soorten en habitattypen die sterk onder druk staan.

Ondanks het geringe oppervlak is Nederland in Europese context voor een aantal habitattypen en (vogel)soorten van zeer groot relatief belang. Het figuur *Relatief belang* geeft een beeld van de verdeling van de scores over de verschillende klassen voor relatief belang voor habitattypen en (vogel)soorten. Het volgende beeld kan hieruit worden afgelezen. Voor meer dan de helft van de niet-broedvogels is Nederland van zeer groot belang. Het relatief belang van de soorten van bijlage II en van de broedvogels komt met elkaar overeen: ongeveer een kwart scoort in de categorie 'zeer groot'.

Van ongeveer de helft van de habitattypen is Nederland van zeer groot belang. Dit komt vooral door de 'ecologische variatie' en deels door het relatief groot aandeel in Europa. Voorbeelden zijn onder andere zandverstuivingen, vochtige heidenen, stroomdalgraslanden, blauwgraslanden en heischrale graslanden. Voor bijlage II soorten als de grote vuurvlieder, noordse woelmuis, tonghaarmuts en groenknolorchis is Nederland van zeer groot belang. Broedvogels waarvan een aanzienlijk deel in Nederland broedt zijn kustbroedvogels en moerasvogels. Voor de niet-broedvogels is Nederland het belangrijkste voor ganzen gevolgd door steltlopers. Voor een aantal van deze soorten verblijft meer dan de helft van de internationale populatie jaarlijks in Nederland.

Staat van instandhouding habitattypen en soorten

De niet-broedvogels scoren relatief het beste voor de staat van instandhouding. De score 'zeer ongunstig voor broedvogels' valt in belangrijke mate samen met de score 'matig ongunstig' voor een aantal habitattypen die belangrijk leefgebied vormen waar kwaliteitsverbetering de belangrijkste opgave is. Voor de habitattypen wordt relatief vaak matig ongunstig gescoord gerelateerd aan de kwaliteit van de habitattypen.

Het figuur *Staat van instandhouding* geeft een beeld van de scores van de verschillende klassen van de staat van instandhouding voor de habitattypen, soorten en vogelsoorten. Een samenvattend beeld en een beeld gedifferentieerd naar de Natura 2000 landschappen. Samenvattend het volgende beeld: momenteel bevindt 12% van de habitattypen zich in

een gunstige staat van instandhouding, voor 54% is dat staat matig ongunstig en voor 34% zeer ongunstig. Voor de soorten heeft slechts een minderheid van de soorten (12%) een gunstige staat van instandhouding, 44% wordt beoordeeld als matig ongunstig en 44% als zeer ongunstig. Van de broedvogels scoort 36% gunstig, 11% matig ongunstig en 52% zeer ongunstig. Van de niet broedvogels scoort 51% gunstig, 32% matig ongunstig en 17% zeer ongunstig. Overigens zij opgemerkt dat in het figuur de absolute aantallen worden genoemd (voor habitattypen betreft het de aantallen van de subtypen).

Het beeld per Natura 2000 landschap is voor de habitattypen, soorten en vogelsoorten gevarieerd. In de landschappen Meren en Moerassen, Hogere zandgronden en Heuvelland komen geen habitattypen voor die gunstig scoren. Voor soorten is het aandeel van de matig ongunstig scorende soorten het grootst in de

landschappen Duinen, Rivierengebied, Hogere zandgronden en Beekdalen. Broedvogels en niet-broedvogels vertonen in nagenoeg alle landschappen een relatief hoog aandeel voor de score gunstig. Opvallend is het relatief hoge aandeel van zeer ongunstig scorende vogels in de Natura 2000 landschappen Duinen, Meren en Moerassen en Hoogvenen. Voor niet-broedvogels is het aandeel 'gunstige score' in nagenoeg alle landschappen het grootst, het duidelijkst in Noordzee, Waddenzee en Delta, Rivierengebied en Meren en Moerassen.

Kernopgaven en 'sense of urgency'

In het Natura 2000 doelendocument zijn voor de habitattypen en soorten de belangrijkste opgaven voor het Natura 2000 netwerk opgenomen. Opgaven die betrekking kunnen hebben op een meer adequaat beheer en/of het beter op orde krijgen van de ecologische vereisten. Voorbeelden zijn: uitbreiding van vochtige en natte graslanden en verbetering kwaliteit, kwaliteitsverbetering zandverstuivingen, open grazige begroeiingen in de duinen voor broedvogels als velduil en verbetering kwaliteit leefgebied moerasbroedvogels.

De essentie zit niet in een aanpak gericht op specifieke habitattypen en specifieke soorten (of habitattypen en habitattypen), maar op een aanpak gericht op hun onderlinge samenhang. Voor de Natura 2000 landschappen zijn derhalve opgaven voor landschappelijke samenhang en interne compleetheid opgenomen, die vervolgens verder zijn uitgewerkt in kernopgaven. Een van de belangrijkste opgaven op landschapsniveau is het handhaven van voldoende ruimte voor dynamische processen. Met name in dynamische systemen kan instandhouding niet betekenen dat alles blijft zoals het nu is. Door erosie- en sedimentatieprocessen wisselt bijvoorbeeld het oppervlakte en de locaties van de embryonale duinen jaarlijks.

Voor een op termijn duurzaam resultaat is een samenhangende aanpak, zoals ook geduid in de kernopgaven nodig. Ook delen van gebieden waar geen Vogel- en/of Habitatrictlijnwaarden aanwezig zijn hebben een specifieke betekenis voor de duurzame instandhouding voor de Natura 2000 habitattypen en soorten. Zij zijn bijvoorbeeld belangrijk nodig voor het realiseren van duurzame ecologische condities, voor de interne en externe samenhang van

de Natura 2000 gebieden of op termijn realisering van beoogde natuurwaarden.

Het figuur *Kernopgaven* geeft een overzicht van de kernopgaven per Natura 2000 landschap. In totaal zijn 97 kernopgaven toebedeeld aan Natura 2000 gebieden. Voor een aantal kernopgaven is aan concrete gebieden een 'sense of urgency' toegekend. Een 'sense of urgency' is toegekend als binnen nu en 10 jaar mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat. De inschatting is gemaakt dat een kernopgave en de daarbij behorende instandhoudingsdoelen anders niet meer realiseerbaar zijn. Dit betekent bijvoorbeeld dat binnen nu en 10 jaar concrete maatregelen genomen moeten worden om de watercondities op orde te brengen. Aan 29 gebieden is een zo'n 'sense of urgency' m.b.t. de wateropgave (w) toegekend (26 landgebieden en 3 grote wateren). Een wateropgave (w) is toebedeeld als de watercondities in meer of mindere mate niet op orde zijn.

Aan 31 gebieden is een 'sense of urgency' m.b.t. beheer (b) toegekend. Het betreft in het bijzonder de kernopgaven grijze duinen, rietmoeras, droge graslanden en korhoen. De kernopgaven en de aanduiding van 'sense of urgency' zijn belangrijk bij de focus van de Natura 2000 beheersplannen en verder bij de prioritering van maatregelen.

Natura 2000 doelen op landelijk niveau

De Natura 2000 doelen op landelijk niveau zijn, evenals de doelen op gebiedsniveau geformuleerd in termen van behoud oppervlakte en kwaliteit van een habitatype, behoud of verbetering kwaliteit leefgebied van een soort, en/of uitbreiding verspreiding van een soort of habitatype.

Gebaseerd op deze hoofdlijnen zijn de Natura 2000 doelen geformuleerd en zijn een aantal keuzes gemaakt. Het figuur *Natura 2000 doelen op landelijk niveau* levert voor de habitattypen, soorten en vogels een overzicht van de Natura 2000 doelen op landelijk niveau.

Bij de landelijke doelen is gekozen om een grote opgave te leggen bij habitattypen die in een zeer ongunstige staat van instandhouding verkeren en waarvoor Nederland een grote verantwoordelijkheid heeft. Dit betreft voor een belangrijk deel schrale graslanden, waarvan oppervlakte en

Kernopgave

1.12 Hoogwatervluchtplaats vogels

Behoud en herstel ongestoorde hoogwatervluchtplaatsen.

Waarom

Grote internationale betekenis voor trekvogels.

Toedeling aan gebieden

120. Zoommeer; 127. Markiezaat.

Kernopgave

3.08 Rietmoeras

Kwaliteitsverbetering en uitbreiding rietmoeras met de daarbij behorende broedvogels (roerdomp A021, grote karekiet A298), aangevuld met noordse woelmuis *H1340.

Waarom

Noordse woelmuis prioritair. Internationaal van belang voor Nederlandse ondersoort van noordse woelmuis en voor roerdomp door groot aandeel en centrale ligging.

Van oudsher binnen Nederland is het Rivierengebied van groot belang voor onder druk staande moerasvogels als zwarte stern, roerdomp en grote karekiet.

Toedeling aan gebieden

36. Uiterwaarden Zwarte water en Vecht (w); 67. Gelderse Poort (w); 105. Zouweboezem (w); 112. Biesbosch (w).

Kernopgave

5.03 Kalkmoerassen en trilvenen

Herstel kwaliteit en uitbreiding areaal van kalkmoerassen H7230 en overgangs- en trilvenen (trilvenen) H7140_A, in mozaïek met schraalgraslanden.

Waarom

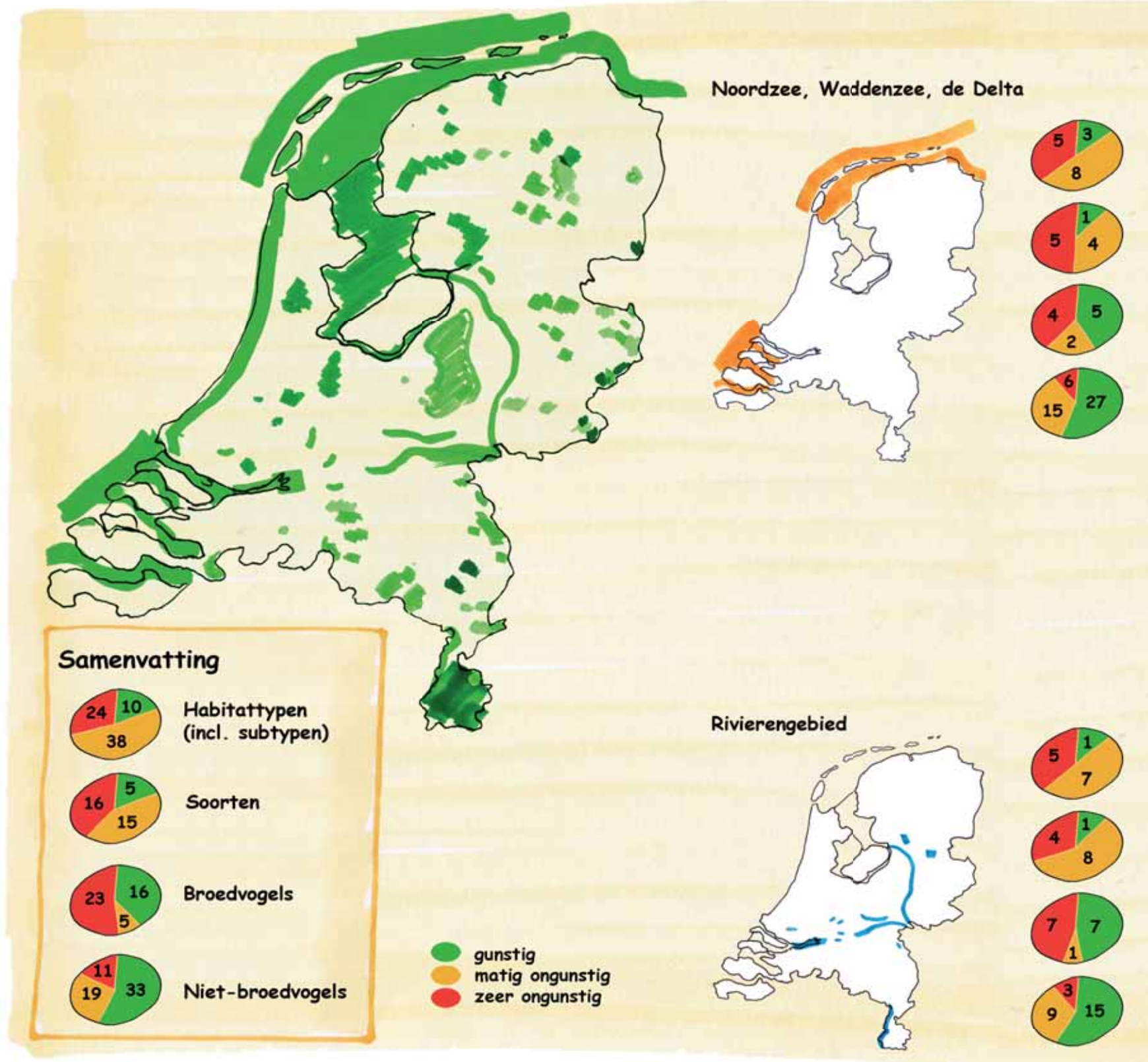
Internationaal belang voor overgangs- en trilvenen (trilvenen) in de Atlantische regio vanwege centrale ligging en relatief groot oppervlak.

Op nationaal niveau van belang voor veel bijzondere soorten en in potentie voor geel schorpioenmos. Huidig oppervlak van beide habitattypen is klein.

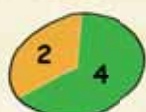
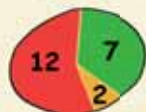
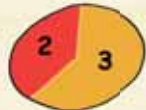
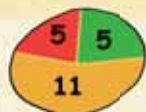
Toedeling aan gebieden

25. Drentsche Aa-gebied (w); 28. Elperstroomgebied (w); 45. Springendal & Dal van de Mosbeek (w); 48. Lemselermaten (w); 52. Boddenbroek (w); 60. Stelkampsveld (w); 65. Binnenveld (w); 130. Langstraat (w).

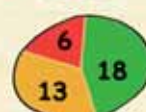
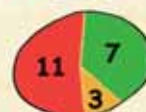
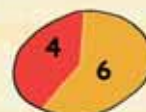
Staat van instandhouding

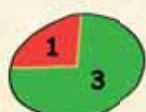
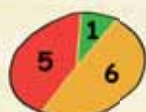
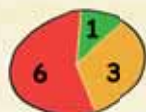
Duinen

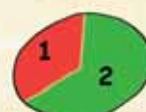
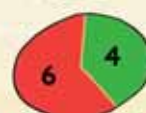
Meren en Moerassen

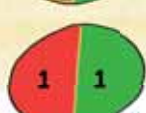
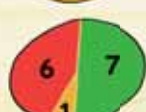
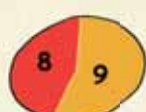
Beekdalen

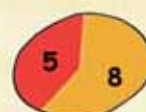
Hoogvenen

Hogere zandgronden

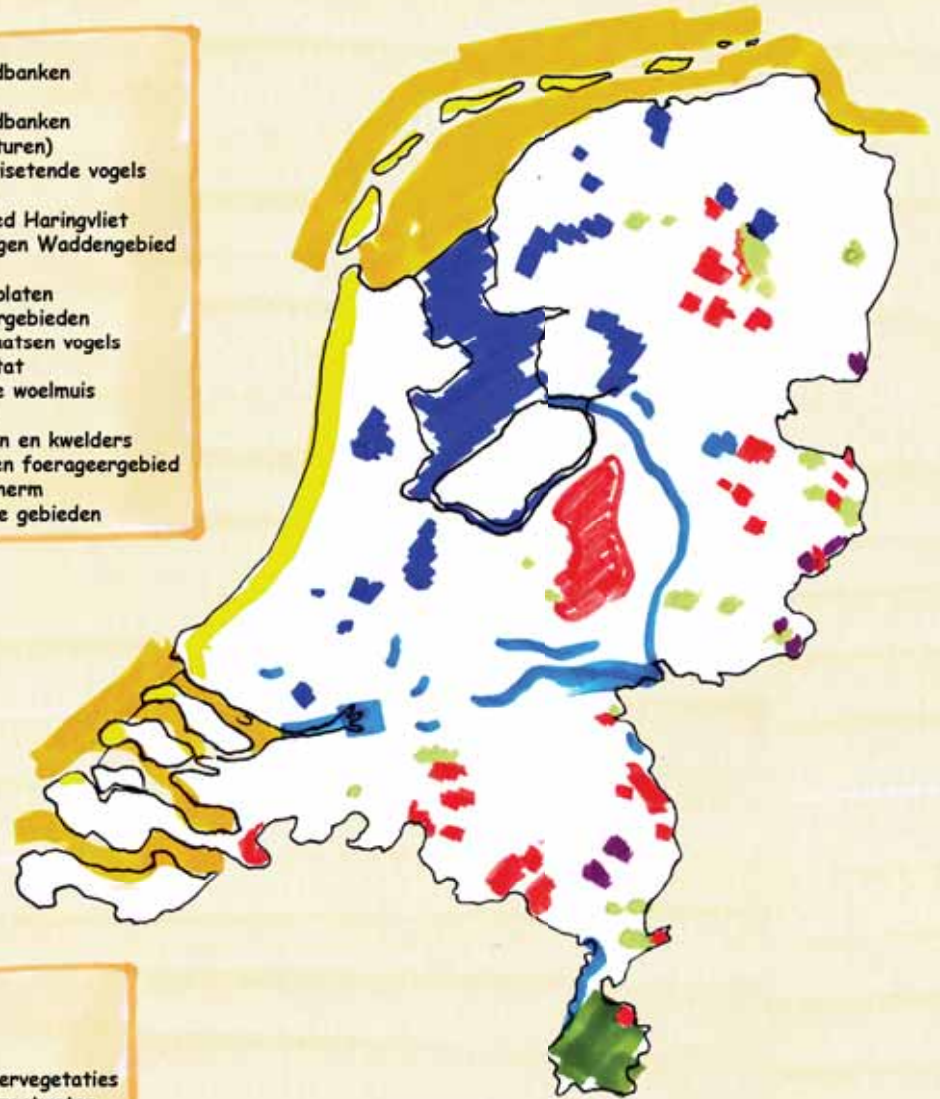
Heuvelland

Noordzee, Waddenzee en Delta

- Overstroomde zandbanken
- Zeezoogdieren
- Overstroomde zandbanken (incl. biogene structuren)
- Foerageerfunctie visetende vogels
- Kwaliteit estuaria
- Herstel zout-invloed Haringvliet
- Zout-zout overgangen Waddengebied
- Achterland fint
- Diversiteit getijdeplaten
- Rust- en foerageergebieden
- Hoogwatervluchtplaatsen vogels
- Voortplantingshabitat
- Leefgebied noordse woelmuis
- Lage begroeiingen
- Diversiteit schorren en kwelders
- Broedgelegenheid en foerageergebied
- Kruipend moerasscherm
- Binnendijkse brakke gebieden

Rivierengebied

- Trekvissen
- Waterplanten
- Open water
- Rivieroever met pioniervegetaties
- Kwaliteitsverbetering zoetwater-getijdengebied
- Krabbenscheerbegroeiingen
- Vochtige alluviale bossen
- Rietmoeras
- Vochtige graslanden
- Grasetende watervogels
- Vissen en amfibieën
- Plas-dras situaties
- Droge graslanden
- Droge hardhoutoibossen

Duinen

Witte duinen en embryonale duinen
Grijze duinen
Duinheiden
Droge duinbossen
Open vochtige duinvalleien (incl. vochtige duinbossen)
Graslanden
Duinbeken
Gradiënt binnen duinrand

Meren en Moerassen

Evenwichtig systeem
Rui- en rustplaatsen
Moerasranden
Plas-dras situaties
Overjarig riet
Compleetheid in ruimte en tijd
Brakke ruigtes
Hoogveenbossen
Vochtige graslanden

Beekdalen

Waterplanten
Herstel beeklopen
Kalkmoerassen en trilvenen
Leefgebied pimpelneblauwtje
Schraalgraslanden
Beekdalflanken
Vochtige alluviale bossen
Eiken-haagbeukenbossen

Hoogvenen

Uitbreiding actieve kern
Initiëren hoogveenvorming
Overgangszones grote venen
Bovenveengraslanden
Herstel actief hoogveen
Randzone van het veen
Inbedding in het landschap

Hogere zandgronden

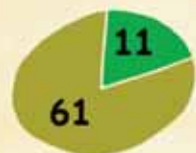
Zeer zwakgebufferde vennen
Zwakgebufferde vennen
Zure vennen
Veentjes
Natte heiden
Schrale graslanden
Eiken-haagbeukenbossen
Structuurrijke droge heiden
Intern verbinden
Korhoen
Jeneverbesstruwelen
Stuifzandlandschappen
Oude eikenbossen
Beuken-eikenbossen met hulst
Gebouwen zomerbiotoop

Heuvelland

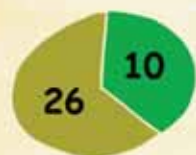

Mozaïek bijzondere graslanden
Geelbuikvuurpad
Hellingbossen en zomen
Structuurrijke plateaubossen
Vissen en waterplanten
Kalkmoerassen
Zinkgraslanden
Beekdalbossen
Zeggekorfslak
Mozaïek groeves
Winterbiotoop vleermuizen

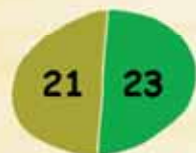
Natura 2000 doelen op landelijk niveau

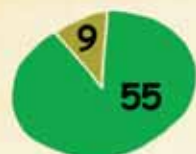
Habitattypen (incl. subtypen)

Soorten

Broedvogels

Niet-broedvogels

● behoud
● herstel

Voorbeelden Natura 2000 doelen op landelijk niveau

kwaliteit de laatste decennia sterk is afgenomen. Voorbeelden zijn grijze duinen, stroomdalgraslanden, heischrale graslanden, blauwgraslanden en kalkmoerassen. In diverse gebieden wordt zowel uitbreiding oppervlakte als verbetering kwaliteit nagestreefd. Voor alle landschappen geldt dat voor het grootste deel van de habitattypen een herstelopgave is geformuleerd. Dit kan zowel uitbreiding oppervlakte én verbetering kwaliteit als alleen verbetering kwaliteit betreffen.

Voor de soorten is voor meer dan de helft van de soorten op landelijk niveau een herstelopgave geformuleerd het betreft vooral de vlinders, libellen en trekvissen en verder voor onder de bever en de noordse woelmuis. In het bijzonder de Natura 2000 landschappen Noordzee, Waddenzee en Delta, Rivierengebied, Beekdalen en Meren en Moerassen zullen hieraan een bijdrage moeten leveren.

Voor broedvogels is voor 23 van de 44 soorten op landelijk niveau een behoudopgave geformuleerd. De soorten waarvoor op landelijk niveau een herstelopgave is geformuleerd betreffen vooral soorten die voorkomen in de Natura 2000 landschappen Duinen, Hogere zandgronden, Hoogvenen en Meren en Moerassen. Het betreft moerasvogels zoals roerdomp en woudaap, vogels van duinen zoals tapuit en velduil. Voor de Hogere zandgronden en Hoogvenen betreft het soorten als paapje en grauwe klauwier.

Voor niet-broedvogels zijn voor 56 van de in totaal 64 soorten op landelijk niveau behoudopgaven geformuleerd. Voor slechts 9 soorten is een herstelopgave op landelijk niveau geformuleerd. Met name voor een aantal schelpdiereters is een herstelopgave geformuleerd. Realisering hiervan moet voortkomen het Natura 2000 landschap Noordzee, Waddenzee en Delta (uit het gebied Waddenzee). Voor een aantal soorten zoals viseters is vooralsnog geen landelijke herstelopgave geformuleerd. Voor de goudplevier, de grutto en voor de kraanvogel is op landelijk niveau een herstelopgave geformuleerd. Verbetering van de situatie zal van buiten de Natura 2000 gebieden moeten komen.

Natura 2000 doel

H91F0 Droge hardhoutooibossen

Uitbreiding verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting

Uitbreiding oppervlakte van habitatype droge hardhoutooibossen op kansrijke locaties, bij voorkeur in de nabijheid van bestaande locaties en aansluitend op bestaande bossen. Deels kan dit door omvorming van aangeplant bos op geschikte locaties. De beste kansen voor uitbreiding liggen in luwe delen van het rivierengebied, waar geen opstuwung van water plaatsvindt, zoals in de luwte van spoorlijnen en bruggen. Vanuit de standplaats bekeken liggen goede mogelijkheden voor uitbreiding op locaties waar de rivier een stuwwal aansnijdt, zoals in het IJsseldal (Uiterwaarden IJssel (38)), langs de Nederrijn (Uiterwaarden Neder-Rijn (66)) en langs de Overijsselse Vecht (Uiterwaarden Zwarte water en Vecht (36)).

Natura 2000 doel

H1321 Ingekorven vleermuis

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.

Toelichting

De enige twee kraamkolonies bevinden zich in Abdij Lilbosch en voormalig klooster Mariahoop (151). De soort overwintert in mergelgroeven in Zuid-Limburg: Bemelerberg & Schiepersberg (156), Geuldal (157), Sint Pietersberg & Jekerdal (159) en Savelsbos (160). Een groot deel van het leefgebied (met name het foerageergebied) ligt buiten Natura 2000. De huidige zomerpopulatie omvat 250 – 500 individuen.

Natura 2000 doel

A292 Snor

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van ten minste 5 sleutelpopulaties van 100-400 paren met in totaal ten minste 2.000 paren.

Toelichting

De snor is broedvogel van het vaste land van Europa, noordelijk tot Estland. Het zwaartepunt ligt in Oost-Europa en door de teruggang van de aantallen in Noordwest-Europa vormt de

Nederlandse populatie een belangrijke westelijke, en enigszins geïsoleerde, voorpost. Met 3% van de EU-populatie is het relatief belang groot. De aantallen in Nederland, maar vooral de omvang van het areaal, zijn afgenomen en resulteren in een zeer ongunstige staat van instandhouding voor de aspecten verspreiding, leefgebied en toekomst. Het aspect populatie is voorlopig nog als gunstig beoordeeld. Het gestelde doel is conform het herstelplan moerasvogels. Ruim 80% broedt in Natura 2000 gebieden met name in Meren en Moerassen (vooral in Oostvaardersplassen (78)(meer dan 25%), Wieden (34) en Weerribben (35)) en in Rivierengebied ongeveer 10% (vooral in Biesbosch (112)).

Natura 2000 doel

A068 Nonnetje

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 690 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting

De afnemende tendens op lange termijn is niet significant door grote fluctuaties. De internationale trend is echter positief en de Nederlandse afname is mogelijk een gevolg van klimaatgebonden verschuivingen van de overwinteringsgebieden. Wel is in de belangrijkste regio (IJsselmeergebied) de kwaliteit van het leefgebied verslechterd (slechte spieringstand in IJsselmeer (72) en Markermeer & IJmeer (73)). De toekomst is onzeker in verband met voortgaande klimaatontwikkelingen. Concentratie van deze soort in het IJsselmeergebied maakt de toekomst nog onzekerder gezien ontwikkelingen in de visstand. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (15-25%). Er is geen herstelopgave van toepassing vanwege slechte stuurbaarheid van vermoedelijke oorzaken. De draagkrachtschatting is berekend over 1997-2003, periode na afname spiering in Markermeer & IJmeer (73). Binnen het Natura 2000 netwerk leveren de gebieden IJsselmeer (72), Markermeer & IJmeer (73), Veluwerandmeren (76), Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o (10) en Alde Feanen (13) de grootste bijdrage.

Meest gestelde vragen over doelen op gebiedsniveau

Vraag 1: Voor welke habitattypen en soorten zijn doelen geformuleerd?:

In principe zijn doelen voor de habitattypen en de soorten, inclusief vogels, die vermeld zijn in de Natura 2000 database zoals in 2003 en 2004 ingediend bij de Europese Commissie. Alleen voor habitattypen en soorten die in de database zijn aangemeld als niet significant voorkomend (code D voor representativiteit of populatie) wordt geen doel geformuleerd. Bij de voorbereiding van de Natura 2000 doelen is nieuwe informatie beschikbaar gekomen. In de Natura 2000 gebiedendocumenten zijn voorstellen voor wijzigingen van de databases aangegeven. Voor vogels is daarbij gebruik gemaakt van de meest recente trendgegevens.

Vraag 2: Zijn alleen doelen voor kwalificerende soorten opgesteld?

Voor alle vogelsoorten, de kwalificerende én de begrenzingssoorten zijn instandhoudingsdoelen opgesteld. Zo zijn ook voor alle habitattypen en soorten in een concreet gebied doelen geformuleerd. Het verschil tussen 'belangrijkste gebied voor' en 'verder aangemeld voor' is gehanteerd t.b.v. de selectie van de gebieden. Samen staan ze voor een bepaald aandeel van de totale Nederlandse oppervlakte of aandeel van de totale populatie. Dit aandeel is door de Europese Commissie als voldoende beoordeeld. Dit laat onverlet dat er gezien de verplichting om habitattypen en (vogel)soorten in een gunstige staat van instandhouding te brengen er voor een concreet gebied nu een doel gericht op uitbreiding oppervlakte of verbetering kwaliteit geformuleerd kan zijn.

Vraag 3: Instandhouding wat betekent dat?

Instandhouding kan zowel behoud, uitbreiding of verbetering betreffen. Verbetering kan op drie elkaar aanvullende manieren:

- uitbreiding van oppervlakte van een habitatype of omvang leefgebied van een soort;
- verbetering van de kwaliteit van een habitatype of van het leefgebied van een soort;
- verbetering van de ruimtelijke samenhang van een habitatype of het leefgebied van een soort

door verbinding, door verbetering van de verspreiding (zowel op landelijk niveau als binnen een concreet gebied).

Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied kan zowel gerelateerd worden aan behoud van de populatie op een bepaald niveau of aan uitbreiding van de populatie.

Overigens hoeft uitbreiding of verbetering niet per definitie door menselijk handelen te worden bewerkstelligd. Door dynamische processen, door successie kan bijvoorbeeld het oppervlakte van een bepaald habitatype toenemen. Instandhouding betekent niet dat elk habitatype of leefgebied van een soort steeds in de zelfde omvang of op eenzelfde locatie aanwezig hoeft te zijn. In het kader van de op te stellen beheersplannen dient nader te worden uitgewerkt of het noodzakelijk is dat bepaalde maatregelen worden genomen om een doel als uitbreiding oppervlakte habitatype of leefgebied te realiseren.

Afhankelijk van de in de gebieden aanwezige dynamiek kan meer of minder menselijk handelen nodig zijn.

Vraag 4: Welk jaar is als uitgangspunt genomen bij het vaststellen van de doelen?

Bij het vaststellen van de doelen op gebiedsdoelen is niet uitgegaan van een bepaald jaar als referentiejaar (bijvoorbeeld het moment van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied of aanmelding als Habitatrictlijngebied). Bij het vaststellen van de doelen is gekeken naar wat het (minimaal) benodigde aantal soorten en/of minimaal benodigde oppervlakte leefgebied of oppervlakte van een habitatype nodig is om een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau te realiseren. Nederland heeft immers niet de verplichting op zich genomen een bepaald oud niveau te behouden of opnieuw te bereiken, maar om maatregelen te nemen om de natuurlijke habitats en de wilde dier- en plantensoorten van communautair belang in een gunstige staat van instandhouding te behouden of brengen. Dit laat onverlet dat daarbij tevens de hoofdlijnen zoals opgenomen in de Natura 2000 contourennotitie leidend zijn.

Vraag 5: Mogen waarden in een gebied achteruit gaan?

Nee, in principe geldt dat een habitatype of leefgebied van een soort niet mag achteruitgaan in een concreet gebied ('stand still beginsel'). Bij uitzondering wordt een doel geformuleerd in termen van enige achteruitgang is toegestaan, maar alleen als dit nodig is voor het bereiken van een landelijk gunstige staat van instandhouding van een ander habitatype of soort en als binnen een concreet gebied onvoldoende ruimte aanwezig is om een doel gericht op uitbreiding en/of verbetering kwaliteit te realiseren.

Vraag 6: Hoe moeten de aantallen worden gehanteerd?

De gehanteerde aantallen zijn een indicatie voor de gewenste draagkracht van het leefgebied en ze vormen een hulpmiddel bij het bepalen van de te nemen maatregelen en de monitoring van de ontwikkelingen in de gebieden. Dit betekent niet dat een beheerder moet garanderen dat elk jaar een zelfde aantal vogels in een gebied zijn. Dit zou onlogisch zijn omdat bijvoorbeeld voor niet-broedvogels de aantallen, die de draagkracht van een gebied weergeven, gebaseerd zijn op gemiddelden over een bepaalde periode. Het doel is zodanig geformuleerd dat het accent ligt op omvang en kwaliteit van het leefgebied, dat dient op orde te zijn of te worden gebracht. Daarbij komt dat bijvoorbeeld afhankelijk van het voedselaanbod elders, of de verdeling van de vorst over het land, over door oorzaken buiten Nederland de aantallen jaarlijks 'per definitie' wisselen.

Vraag 7: Hoe wordt rekening gehouden met fluctuaties van aantallen?

Door hun grote mobiliteit kunnen aantallen niet-broedvogels in een gebied van jaar tot jaar sterk fluctueren door wisselende omstandigheden binnen of buiten het gebied. Hetzelfde geldt onder meer voor habitattypen die uit pionierbegroeiingen bestaan (bijvoorbeeld slikkige rivieroeveren). Voor een aantal kustbroedvogels, met sterk wisselende voorkomens, worden voor de Delta doelen op regioniveau geformuleerd. Dit laat onverlet dat voldoende oppervlakte en kwaliteit van de leef-

gebieden in de verschillende deelgebieden op orde gehouden moet worden als ware het of de vogels elk jaar het gebied opzoeken om te broeden. Voor de overige vogels zie onder vraag 6.

Vraag 8: Waar worden de doelen juridisch vastgelegd?

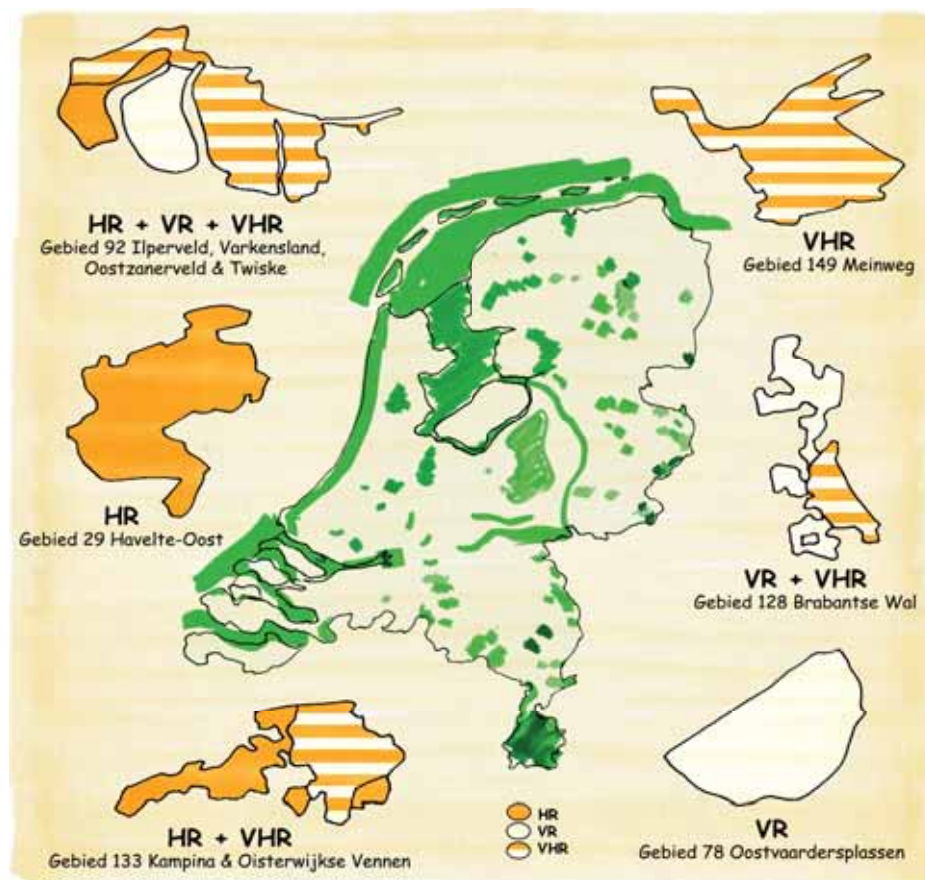
Conform de Natuurbeschermingswet 1998 worden de doelen vastgelegd in de aanwijzingsbesluiten van de gebieden. De doelen worden in omvang, ruimte en tijd nader uitgewerkt in de Natura 2000 beheersplannen. In de Handreiking beheersplannen wordt daar een nadere toelichting op gegeven.

Vraag 9: Wat is de betekenis van de relatieve bijdrage?

Het ene Natura 2000 gebied levert een grotere relatieve bijdrage aan de realisering van de gunstige staat van instandhouding of het landelijk doel. Bij de formulering van de doelen is rekening gehouden met deze (verschillen in) relatieve bijdrage. Het ligt in de rede om bij de vergunningverlening of bij de beoordeling van (beheer)maatregelen rekening te houden met de relatieve bijdrage voor een habitattype of soort aan de realisering van het landelijk doel. Zo kan bijvoorbeeld voor het gehele IJsselmeergebied meegewogen worden bij het nemen van concrete beheermaatregelen welk Natura 2000 gebied de belangrijkste bijdrage levert aan de realisering van een landelijk doel. Overigens leveren de aan concrete gebieden toebedeelde kernopgaven hiertoe ook een handreiking. Deze kernopgaven duiden de niche van een Natura 2000 gebied en maken inzichtelijk welke soorten en/of habitattypen de grootste relatieve bijdrage leveren of gaan leveren.

Vraag 10: Hoe wordt rekening gehouden met de dynamiek van natuurlijke systemen?

De geformuleerde instandhoudingsdoelen worden in omvang, ruimte en tijd nader uitgewerkt in de beheersplannen. Verder zijn de doelen zodanig geformuleerd dat wel aangegeven wordt dat bijvoorbeeld de oppervlakte behouden dient te worden, dit binnen de marges van natuurlijke fluctuaties. Dit betekent niet dat het habitattypen steeds op de zelfde plek hoeft te liggen. In een aantal situaties is aangegeven dat uitbreiding van het oppervlakte van een bepaald

habitattype (bijvoorbeeld door successie) ten koste mag gaan van een ander habitattype. In sommige gevallen wordt alleen aanwezigheid van een habitattype als doel gesteld, zonder specificatie van het vereiste oppervlakte.

Vraag 11: Wanneer moeten de doelen gerealiseerd zijn?

De Habitatrictlijn en de Vogelrichtlijn noemen geen termijn voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding van habitattypen en soorten. Het ligt in de rede om voor de kernopgaven, en de daaronder vallende habitattypen en soorten, waarvoor een 'sense of urgency' is geformuleerd te zorgen dat door adequate maatregelen de specifieke ecologische vereisten

zo snel als mogelijk, doch uiterlijk binnen 10 jaar na nu op orde gebracht worden.

Vraag 12: Wat gebeurt met doelen van Natuurmonumenten die samenvallen met Natura 2000 gebieden?

Wanneer (een deel van) een Natura 2000 gebied aangewezen is als beschermd natuurmonument onder de Natuurbeschermingswet, worden de doelen voorzover ze niet gelijk zijn of samenvallen met de Natura 2000 doelen als instandhoudingsdoelen toegevoegd aan het aanwijzingsbesluit.

Nadere informatie over de doelen op gebiedsniveau is opgenomen in de Leeswijzer bij de Natura 2000 gebiedendocumenten.

Natura 2000 landschappen

- Noordzee, Waddenzee en Delta
- Duinen
- Rivierengebied
- Meren en Moerassen
- Beekdalen
- Hogere zandgronden
- Hoogvenen
- Heuvelland
- Rivierengebied en Hogere zandgronden
- Beekdalen en Hogere zandgronden
- Hoogvenen en Hogere zandgronden

1	Waddenzee	55	Aamsveen	109	Haringvliet
2	Duinen en Lage Land Texel	56	Arkemheen	110	Oudeland van Strijen
3	Duinen Vlieland	57	Veluwe	111	Hollands Diep
4	Duinen Terschelling	58	Landgoederen Brummen	112	Biesbosch
5	Duinen Ameland	59	Teeselinkven	113	Voordelta
6	Duinen Schiermonnikoog	60	Stelkampsveld	114	Krammer-Volkerak
7	Noordzeekustzone	61	Korenburgerveen	115	Grevelingen
8	Lauwersmeer	62	Willinks Weust	116	Kop van Schouwen
9	Groote Wielen	63	Bekendelle	117	Manteling van Walcheren
10	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	64	Wooldse Veen	118	Oosterschelde
11	Witte en Zwarte Brekken	65	Binnenveld	119	Veerse Meer
12	Sneekerveergebied	66	Uiterwaarden Neder-Rijn	120	Zoommeer
13	Alde Feanen	67	Gelderse Poort	121	Yerseke en Kapelse Moer
14	Deelen	68	Uiterwaarden Waal	122	Westerschelde & Saeftinghe
15	Van Oordt's Mersken	69	Bruuk	123	Zwin & Kievittepolder
16	Wijnjeterper Schar	70	Zuider Lingedijk & Diefdijk-Zuid	124	Groote Gat
17	Bakkeveense Duinen	71	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	125	Canisvlietse Kreek
18	Rottige Meenthe & Brandemeer	72	IJsselmeer	126	Vogelkreek
19	Leekstermeergebied	73	Markermeer & IJmeer	127	Markiezaat
20	Zuidlaardermeergebied	74	Zwarte Meer	128	Brabantse Wal
21	Lieftingsbroek	75	Ketelmeer & Vossemeer	129	Ulvenhoutse Bos
22	Norgerholt	76	Veluwerandmeren	130	Langstraat
23	Fochteloërveen	77	Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen
24	Witterveld	78	Oostvaardersplassen	132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek
25	Drentsche Aa-gebied	79	Lepelaarplassen	133	Kampina & Oisterwijkse Vennen
26	Drouwenerzand	80	Groot Zandbrink	134	Regte Heide & Riels Laag
27	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	81	Kolland & Overlangbroek	135	Kempenland-West
28	Elperstroomgebied	82	Uiterwaarden Lek	136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux
29	Havelte-Oost	83	Botshol	137	Strabrechtse Heide & Beuven
30	Dwingelderveld	84	Duinen Den Helder - Callantsoog	138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven
31	Mantingerbos	85	Zwanenwater & Pettemerduinen	139	Deurnsche Peel & Mariapeel
32	Mantingerzand	86	Schoorlse Duinen	140	Groote Peel
33	Bargerveen	87	Noordhollands Duinreservaat	141	Oeffelter Meent
34	Weerribben	88	Kennemerland-Zuid	142	Sint Jansberg
35	Wieden	89	Eilandspolder	143	Zeldersche Driessen
36	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	90	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	144	Boschhuizerbergen
37	Olde Maten & Veerslootslanden	91	Polder Westzaan	145	Maasduinen
38	Uiterwaarden IJssel	92	Ijperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	146	Sarsven en De Banen
39	Vecht- en Beneden-Reggegebied	93	Zeevang	147	Leudal
40	Engbertsdijksvennen	94	Naardermeer	148	Swalmdal
41	Boetelerveld	95	Oostelijke Vechtplassen	149	Meinweg
42	Sallandse Heuvelrug	96	Coepelduynen	150	Roerdal
43	Wierdense Veld	97	Meijndel & Berkheide	151	Abdij Lilbosch & voormalig Klooster Mariahoop
44	Borkeld	98	Westduinpark & Wapendal	152	Grensmaas
45	Springendal & Dal van de Mosbeek	99	Solleveld & Kapittelduinen	153	Bunder- en Elsoërbos
46	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	100	Voornes Duin	154	Geleenbeekdal
47	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	155	Brunsummerheide
48	Lemselermaten	102	De Wilck	156	Bemelerberg & Schiepersberg
49	Dinkelland	103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	157	Geuldal
50	Landgoederen Oldenzaal	104	Broekvelden, Vettenbroek & Polder Stein	158	Kunderberg
51	Lonnekermeer	105	Zouweboezem	159	Sint Pietersberg & Jekerdal
52	Boddenbroek	106	Boezems Kinderdijk	160	Savelsbos
53	Buurserzand & Haaksbergerveen	107	Donkse Laagten	161	Noorbeemden & Hoogbos
54	Witte Veen	108	Oude Maas	162	Abtskolk en De Putte

Colofon

Titel

Natura 2000 doelendocument
Samenvatting

Uitgave

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit
Bezuidenhoutseweg 73
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Oplage

3.000 exemplaren

Exemplaren aanvragen

Infotiek Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit
e-mail: lnvinfo@postbus51.nl

Productiecoördinatie en realisatie

Veerkracht.nl Den Haag

Illustraties

Rik Olde Loohuis

Druk

Ando bv Den Haag

December 2006, versie 1

NATURA 2000

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit